

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

1) ΜΕΛΕΤΑΙ

- Ραφαήλ Δήμου.— Περὶ τοῦ ὄντος κατὰ Πλάτωνα
 Jos. Gottf. Greiner.—Τὰ θεμελιώδη ἠθικοπαιδαγωγικὰ ζη-
 τήματα τῆς σημερινῆς ἐποχῆς
 Μ. Δ. Στασινοπούλου.— Ἡ περὶ θεσμοῦ θεωρία τοῦ Ηαυριου
 Ι. Θ. Κακριδῆ.— Ἑλληνικὴ κλασσικὴ παιδεία

2) ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

- Εὐχαρη Σαρκοπούλου.— Τὸ ἀγαθὸ στὸ Γοργία
 Βιβλιογραφία

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
 ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ
 ΨΑΡΡΩΝ 41
 1936

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

Υ Π Ο

ΡΑΦΑΗΛ ΔΗΜΟΥ

Δέν θά εἶνε σφάλμα εἰν ὑποστηρίζωμεν ὅτι ἡ μεταφυσική τοῦ Πλάτωνος δέν εἶνε παρὰ μία διαρκῆς ἔρευνα περί τοῦ ἀληθῶς πραγματικού. Τὰ πράγματα δέν εἶνε ἐκεῖνα ποῦ φαίνονται ὅτι εἶνε· ὁ νοῦς ἀντιμετωπίζει τήν ἀντίθεσιν μεταξὺ φαινομένου καὶ πραγματικότητος.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Πλάτωνος κατευθύνεται εἰς τὸ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν πραγματικὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία κρύπτεται ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν ἐμφάνισιν· ἡ ἔρευνά του εἶνε αὐστηρῶς ὄντολογική. Τί εἶνε κατὰ τὴν πραγματικότητά της ἡ ψυχὴ ἢ ἡ γνῶσις, ὁποία εἶνε ἡ φύσις τῆς ἡδονῆς—ἰδοὺ τὰ ζητήματα, τὰ ὁποία ἀπασχολοῦν τὸν νοῦν του. Ἡ σκέψις του εἶνε μία ἀκατάπαυστος κίνησις ἀπὸ τοῦ φαινομένου εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενον ἐρεῦνης εἰς ἄλλο, πραγματοποιουμένη ἐπὶ πεδίου ἀνεξαντλήτου. Πρὸς καθοδήγησίν του εἰς τὴν ἔρευνάν του αὐτὴν ὁ Πλάτων ἀποφασίζει νὰ κατασκευάσῃ ἓνα μέτρον περί τοῦ τί εἶνε πραγματικόν, μέτρον μὲ τὸ ὁποῖον θὰ μετρήσῃ τὰς ἀξιώσεις παντὸς πράγματος ποῦ θὰ παρουσιασθῇ ὡς πραγματικόν. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, ἡ φιλοσοφία του εἶνε κριτικὴ κατὰ τελευταῖον λόγον· ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὸν κοινὸν νοῦν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἀλλὰ κρίνει, ἀπορρίπτει καὶ τροποποιεῖ αὐτόν.

Δύο εἶνε τὰ ἐξεταστέα θέματα: 1) Τί εἶνε τὸ νὰ εἶνε τι ἀληθῶς πραγματικόν· αὐτὸ εἶνε τὸ πρόβλημα τοῦ μέτρου τοῦ πράγματι πραγματικοῦ. 2) Τί εἶνε τὰ πράγματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποία συμφωνοῦν πρὸς τὸ μέτρον· δηλαδή: ἀφοῦ ἀπαξ εὐρέθη τὸ μέτρον θὰ πρέπει νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἐφαρμογὴ του.

Α'.

Ὁ Πλάτων ἀναζητεῖ, ποῖον εἶνε τὸ μέτρον τοῦ πλήρως πραγματικοῦ, τοῦ ἐντελῶς πραγματικοῦ (παντελῶς ὄν) τοῦ πράγματι πραγματικοῦ (εἰλικρινῶς ὄντος), τοῦ ἀκεραίως πραγματικοῦ (κατὰ ταυτά, ὡσαύτως ὄντα) (Πολιτ. 477 Α, D. 479 D. Φιλ. 61 DE). Ὅλοι αὐταὶ αἱ ἐκφράσεις εἶνε ἰσοδύναμοι διὰ τὸν Πλάτωνα· διὰ τὰ ἀντιληφθῶμεν δὲ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν θεωρίαν του, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος τῆς δόξης εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον μεταξύ τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ μὴ πραγματικοῦ. Ὁ συγκεκριμένος κόσμος εἶνε μίγμα ἀπὸ ὄν καὶ μὴ ὄν· δὲν εἶνε οὔτε καθαρῶς πραγματικὸς οὔτε καθαρῶς μὴ πραγματικὸς. Ὅταν ὅμως ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶνε πράγματι ἢ πλήρως πραγματικόν, ἀποκλείει τὸν τύπον ἐκεῖνον τῆς πραγματικότητος, τὸν ὁποῖον συνητήσαμεν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης· ἐννοεῖ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν περιλαμβάνει καθόλου μὴ-ὄν. Καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ ἐντελῶς μὴ πραγματικὸν δὲν περιέχει καθόλου ὄν. Μὲ τοὺς διαφόρους ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς τοῦ ἐπιθέτου «πραγματικὸς» ὁ Πλάτων ἐπιδιώκει νὰ ἀποχωρίσῃ ἐντελῶς τὴν κατάστασιν τῆς πραγματικότητος ἀπὸ τὴν τῆς μὴ πραγματικότητος, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὴν οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ μορφήν καθαρὰν.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Πλάτων ἐκτελεῖ ἔργον ἐξερευνητοῦ· ἡ ἔννοια τῆς πραγματικότητος δὲν εἶχε μέχρι τοῦδε ἀπομονωθῆ ἐπιτυχῶς (καίτοι οἱ Πυθαγόρειοι καὶ ὁ Παρμενίδης εἶχον ἤδη ἀρκούντως προωθήσει τὸ ἔργον) καὶ αἱ λέξεις διὰ τὰ τὴν ἐκφράσουν δὲν εἶχον ἀκόμη διαμορφωθῆ. Διὰ τοῦτο εὐρίσκομεν τὸν Πλάτωνα ἀγωνιζόμενον νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ θέματός του ποικιλοτρόπως καὶ χρησιμοποιοῦντα δοκιμαστικῶς ποικίλας ἐκφράσεις. Εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ γνωρίζωμεν κατὰ πόσον αἱ πολύπλοκοι ἐκφράσεις ἀντιστοιχοῦν πρὸς πολὺπλοκον θεωρίαν, ἢ μήπως πρόκειται ἀπλῶς περὶ ἐπαναλήψεως μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας διατυπωμένης ποικιλοτρόπως. Ἴσως νὰ συμβαίνουν καὶ τὰ δύο. Ἄλλως τε ὁ Πλάτων ἦτο ὑποχρεωμένος ἐν τῇ προόδῳ τοῦ ἔργου του νὰ κατασκευάζῃ καὶ τοὺς τεχνικούς του ὄρους· τὸ τεχνικὸν λεξιλόγιον ἦτο ἀκατάλληλον ἢ ἀνύπαρκτον· καὶ κατὰ συνέπειαν κατέφευγεν εἰς ἐκφράσεις τῆς γλώσσης τοῦ καθημε-

ρινοῦ βίου διὰ τὴν διατυπώσιν ἐκτάκτως ἀφηρημένας ἐννοίας. Καίτοι τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν εἶνε τὸ θέμα τῶν πλείστων ἐκ τῶν διαλόγων, οὐχ ἦττον εἰς τὸν Φαίδωνα ἐξετάζεται τοῦτο ἰδιαιτέρως· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἔρευνά μας θὰ ἀναφερθῆ πρωτίστως εἰς τὸν διάλογον τοῦτον.

Εἰς τὴν μελέτην μας ταύτην προτιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν τὸν ὄρισμόν τὸν ὁποῖον ὁ Πλάτων δίδει εἰς τὸ ὄν. Ἀλλά, πράγματι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ὄρισμός τοῦ ὄντος, ἐν τῇ κυρίως σημασίᾳ τῆς λέξεως ὄρισμός. Ὅτιδῆποτε καὶ ἂν εἶνε ἐκεῖνο διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ὀρίσωμεν τὸ ὄν, θὰ περιέχει καὶ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ τὸ ὄν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ὀρίζομεν ἀπλούστατα τὸ ὄν διὰ τοῦ ὄντος καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ἐνέργειά μας θὰ περιστρέφεται ἐντὸς κύκλου. Οὕτω, λέγει ὁ Πλάτων, τὸ εἶναι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναχθῆ κατὰ τελευταῖον λόγον οὔτε εἰς τὴν στάσιν οὔτε εἰς τὴν κίνησιν, διότι καὶ τὰ δύο εἶνε· συνεπῶς τὸ εἶναι εἶνε καὶ ἐπὶ πλέον τῆς στάσεως καὶ τῆς κινήσεως (Σοφιστικῆς 250 B, C.). Καὶ τὸ τοιοῦτον ἀληθεύει δι' ὅλους τοὺς ἄλλους δυνατοὺς προσδιορισμοὺς διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὀρισθῆ τὸ ὄν. Συνεπῶς τὸ ὄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὀρισθῆ. Τὸ μόνον ποῦ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ κάμωμεν εἶνε νὰ ὑποδείξωμεν ὀρισμένας τινὰς ιδιότητας τῶν ὁποίων τὸ ὄν μεταλαμβάνει πάντοτε. Ὑπάρχει μία γενικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τινῶν ἄλλων (ἀνωτάτων) γενῶν. Ἡμποροῦμεν νὰ τὰ ἀποκαλέσωμεν χαρακτηριστικά, ἢ προαπαιτούμενα τοῦ ὄντος. Κατ' οὐσίαν μάλιστα ὁ ὄρισμός εἶνε ἀδύνατόν τι προκειμένου ὄχι μόνον περὶ τοῦ ὄντος ἀλλὰ καὶ περὶ ὄλων τῶν ἀνωτάτων εἰδῶν. Ἄς λάβωμεν ἐπὶ παραδείγματι τὴν ταυτότητα (τὸ αὐτό)· εἰάν ἀποπειραθῶμεν νὰ ὀρίσωμεν τὴν ταυτότητα δι' οἵασδήποτε ιδιότητος, ἡ ιδιότης αὕτη πρέπει νὰ εἶνε ταυτὴ πρὸς ἑαυτήν. Οὐχ ἦττον εἰς τὰ ἀνώτατα γένη εὐρίσκομεν ἀλήθειαν ἔχουσιν γενικὸν κῦρος· τὰ ἀνώτατα γένη δὲν εἶνε ἀπομεμονωμένα ἀλλ' εἶνε συνυφασμένα ἀναμεταξύ των καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ ὀμιλῶμεν περὶ τοῦ ὄρισμοῦ ἐνὸς ἀνωτάτου γένους, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὄντος, ἐν τῇ περιορισμένῃ ταύτῃ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως ὄρισμός.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ὄν ἔχει δύο κατηγοριακὰ προαπαιτούμενα· τὴν ἀτομικότητα καὶ τὴν σχετικότητα. Τὸ νὰ ὑπάρχῃ τι σημαίνει νὰ

εἶνε διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ εἶνε χάριν ἄλλων πραγμάτων. Οὕτω, τὸ ὄν ἔχει μίαν ἑσωτερικὴν οὐσίαν καὶ μίαν σχετιώδη τοιαύτην. Ἐπὶ πλεόν, ἡ ἀτομικότης περιλαμβάνει δύο πόλους, τὸν ἕνα θετικὸν καὶ τὸν ἄλλον ἀρνητικόν. Εἶναι σημαίνει νὰ εἶνε κανεὶς ὁ ἑαυτὸς του καὶ ὄχι κανένα ἄλλο πρᾶγμα· ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὰ δύο: περίληψιν καὶ ἀποκλεισμόν. Τὸ «αὐτὸ» καὶ τὸ «ἕτερον» εἶνε ἐξ ἴσου ἀναγκαῖα συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ πραγματικοῦ, μαζὶ δὲ καὶ τὰ δύο συνιστοῦν τὸν κόσμον ὡς περιοχὴν ἀπὸ διακεκριμένας ὀντότητας. Ἐκ τῶν δύο κατηγοριακῶν προαπαιτουμένων—τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς σχετικότητος—θὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν μας μελέτην μόνον τὸ πρῶτον, καὶ εἰδικώτερον θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸν θετικὸν πόλον τῆς ἀτομικότητος.

* * *

Πρὶν νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν οὐσιαστικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ὄντος, θὰ διατυπώσωμεν ὠρισμένας προκαταρκτικὰς σκέψεις ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὄν. Ὅ,τι ἔχει εἶναι εἶνε «τί»· εἶνε ἕνα πρᾶγμα. Εἰδικώτερον δέ, καθὸ κάτι, εἶνε ἕνα «τοῦτο» καὶ ἕνα «τοιούτον». Τὸ ὅποιον κατὰ πρῶτον λόγον σημαίνει ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ καθορισθῇ: εἶνε «τοῦτο» ἢ «ἐκεῖνο». Ὡς τοιούτον δὲ εἶνε μιᾶ μοναδικὴ ὀντότης, εἶνε «έν». Ἡ ἐὰν δὲν εἶνε ἐν εἶνε «πολλά»: τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι ἔχει πολλότητα (πλῆθος) ἢ ποσότητα· καὶ συνεπῶς ἔχει ἀριθμόν. Κατὰ δεύτερον λόγον κέκτηται ποιοτικὸν καθορισμόν (ποιόν)· εἶνε τοιούτον ἢ τοιούτον («οὕτω»). Τέλος πᾶν ὅ,τι ἔχει εἶναι εἶνε ἐπιδεικτικὸν νὰ ὀνομασθῇ (ὄνομα)· εἶνε δυνατόν νὰ ἐκφρασθῇ διὰ συμβόλων καὶ κατὰ τοσοῦτον εἶνε εἰς τὸ ἐξῆς ἀντικείμενον γνώσεως. Ἐν συνόψει, τὸ ὄν εἶνε κάτι τι, εἶνε τοιούτον τι, ἐν ἢ πολλά· ἔχει ποσότητα καὶ ἀριθμόν· ἔχει ὄνομα (Σοφιστής 237 C—239 C, 244 C, D. Θεαίτ. 157 A, 183 B., Φιλ. 15 D—17 D).

Θὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὰς περιγραφὰς τοῦ ὄντος αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς ὀρισμός.

α) Ὅμιλῶν περὶ τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα εἶνε πράγματι πραγματικά, ὁ Πλάτων περιγράφει αὐτὰ ὡς πράγματα καθ' ἑαυτά, ἐν ἑαυτοῖς, δι' ἑαυτά, μεθ' ἑαυτῶν, ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτά («ἐφ' ἑαυτοῦ, μεθ' αὐτοῦ, ἕνεκα αὐτοῦ, κατὰ ταυιά, αὐτὰ καθ' ἑαυτά» Τιμ. 51 C, Συμπ.

211 A, Φιλ. 54 C, Φαίδων 78 E, 79 D, 80 B, Πολιτ. 479 E, 484 B, 485 B). Αὐτὸ εἶνε τὸ κατηγοριακὸν προαπαιτούμενον τῆς «αὐτότητας», τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἀτομικότητος. Εἶνε τὸ ἀντίθετον τῆς ιδιότητος τοῦ νὰ εἶνε ἐν ἑτέρῳ, ἢ εἰς σχέσιν πρὸς ἕτερον, ἢ καὶ ἀπλῶς τοῦ νὰ εἶνε σχετικῶς πρὸς τι («ἕτερον ἐν ἑτέρῳ, πρὸς ἄλλο, τινί, πρὸς τι». Φαίδρ. 247 D, Τιμ. 160 B).

β) Τὸ δεύτερον κατηγοριακὸν προαπαιτούμενος εἶνε ἡ ταυτότης πρὸς ἑαυτὸ, νὰ εἶνε τὸ αὐτό, νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ νὰ εἶνε διάφορον τῶν ἄλλων πραγμάτων («ταυτόν, ἑαυτῷ ταυτόν καὶ ἑκάτερον», Σοφ. 254 D, Θεαιτ. 185 A). Εἶνε ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ διάφορα αὐτὰ τυπικὰ προαπαιτούμενα δὲν μᾶς παρουσιάζονται ὡς ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων· δὲν ἐκφράζουν διαφόρους ἐννοίας ἀλλὰ μᾶλλον εἶνε διάφοροι ἐμφάσεις ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐννοίας. Θὰ μᾶς ἦτο συνεπῶς δυνατὸν νὰ θεωρήσωμεν ἐν οἷονδήποτε ἐξ αὐτῶν ὡς βασικόν, τὰ δὲ λοιπὰ ὡς τροποποιήσεις αὐτοῦ τοῦ βασικοῦ προαπαιτουμένου.

γ) Τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν εἶνε ὅμοιον πρὸς ἑαυτὸ, ἢ ὁμοιομόρφως ἔχον («ὅμοιον ἑαυτῷ, ὡσαύτως ἔχον». Φαίδων 80 B, 83 B). Κατὰ ταῦτα τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε ταυτόν πρὸς ἑαυτὸ ὡς ὄν-τότης, καὶ ἔχει ἐπίσης καὶ ταυτότητα φύσεως.

δ) Τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν, ἄμιγές καὶ μὴ σύνθετον («ἀπλοῦν, καθαρὸν, μονοειδές, ἄμικτον, ἀσύνθετον». Φαίδων 67 A, Φαίδρος 250 C, Τιμ. 35 A, Φιλ. 59 C). Ἀποτελεῖ τοῦτο τὴν ἀπαίτησιν ἕνα ἕκαστον πρᾶγμα νὰ εἶνε εἰδικὸν καὶ ἀναμφίβολον—νὰ εἶνε ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον αὐτὸ καὶ τίποτε ἄλλο. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἀποκλείει ἀντιφατικὰς φύσεις, καὶ φύσεις αἱ ὁποῖαι θὰ περιελάμβανον ἐνδεχομένως καὶ τὰ ἀντίθετά των· οὕτω τὸ λευκὸν εἶνε λευκὸν καὶ ὄχι μέλαν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως θέλει νὰ ἀποκλεισθοῦν τὰ «ἕτερα»· τὸ λευκὸν εἶνε λευκὸν καὶ ὄχι στρογγύλον. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἐξασφαλίζει ὀριστικότητα εἰς τὴν πραγματικὴν ὄν-τότητα.

ε) Τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν ὑπάρχει πάντοτε καὶ δὲν γίγνεται· εἶνε ἀμετάβλητον, ἀκίνητον, σταθερὸν, ἀτρεμές» («ἀεὶ ὄν, μόνιμον ἀκί-νητον, ἀτρεμές» Κρατ. 440 A, Τιμ. 29 B, 38 A, Φαίδρος 250 C).

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν δὲν εἶνε ὅτι τὸ πραγματικὸν διαρκεῖ ἐς αἰεὶ, ἀλλ' ὅτι εἶνε ἐκτὸς χρόνου, ὅχι ὅτι παραμένει ὁμοιόμορφον καθ' ὅλην τὴν διαδικασίαν τῆς γενέσεώς του, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐνέχει καμμίαν ἀπολύτως διαδικασίαν, εἶνε μία κατάστασις τοῦ ὄντος.

ς) Τέλος, τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε τελείως γνωστὸν («παντελῶς γνωστὸν», Πολιτ. 477 Α). Μεταξὺ τῆς ιδιότητος τοῦ νὰ εἶνε τι πραγματικὸν καὶ τῆς ιδιότητος τοῦ νὰ εἶνε δεκτικὸν γνώσεως ὑπάρχει ἀντιστοιχία εἰς τρόπον ὥστε ἡ μία ιδιότης εἶνε δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κριτήριον διὰ τὴν ἄλλην. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι τὸ νὰ εἶνε τι ἐπιδεκτικὸν γνώσεως σημαίνει τὴν ιδιότητα τοῦ νὰ εἶνε ἀντιληπτὸν διὰ τοῦ νοῦς («διανοίας λογισμῶ») καὶ ὅχι διὰ τῶν αἰσθήσεων. Οὕτω λοιπὸν τὸ πράγματι πραγματικὸν εἶνε νοητὸν, ἀόρατον, μὴ αἰσθητὸν («νοητὸν, ἀόρατον, ἀειδές, ἀναίσθητον», Τιμ. 52 Α 57 Ε, Φαίδων 79 Α). Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ γνῶσις τοῦ πράγματι πραγματικοῦ εἶνε σαφής, βεβαία, ἐναργής («σαφές, ἐναργές, βέβαιον»).

Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω τυπικὰ προαπαιτούμενα τοῦ ὄντος θὰ εἴπωμεν ὅτι ταῦτα εἶνε ἡ αὐτότης, ἡ ταυτότης, ἡ ὁμοιότης πρὸς ἑαυτό, ἡ καθαρότης, ἡ ἀκίνησις καὶ ἡ δεκτικότης γνώσεως: ὅλα δὲ αὐτὰ δὲν εἶνε κατ' οὐσίαν παρὰ διάφοροι τρόποι διατυπώσεως μίας καὶ μόνης κατηγοριακῆς ἀπαιτήσεως: τῆς ἀτομικότητος. Πιθανόν, μεταξὺ ὅλων τῶν διατυπώσεων τούτων ἡ τῆς «αὐτότητος» νὰ εἶνε ἡ πλέον χρήσιμος. Αὕτη μᾶς λέγει ὅτι τὸ πραγματικὸν εἶνε τὸ ἐντελῶς ἀνεξάρτητον καὶ ἐν ἑαυτῷ περιλαμβανόμενον· ὅτι τὸ πραγματικὸν εἶνε τὸ ἀπόλυτον.

Τὸ νὰ εἶνε τι ἀπόλυτον σημαίνει νὰ εἶνε πραγματικὸν ἄνευ ὄρων. Ὅ,τι καὶ ἂν εἶνε πρᾶγμα τι, εἶνε τοῦτο ἀπλῶς, καὶ ὅχι ἀναφορικῶς πρὸς οἶονδήποτε τι ἄλλο. Ἐνταῦθα ὁ Πλάτων ἀποκρούει τὴν σχετικότητα, τὴν ἀναφορὰν πρὸς ἀποψίν τινα, ἢ πρὸς τὰς περιβαλλούσας συνθήκας. Ἡ πραγματικότης εἶνε τὸ εἶναι ἐν ἑαυτῷ, ἢ τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι· ἐνῶ τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας ἔχουν τὸ εἶναι αὐτῶν εἰς ἄλλα πράγματα. Τὸ τοιοῦτον δὲν πρόκειται νὰ νοηθῆ ἁπλῶς ὑπὸ τὴν αὐτονόητον ἔννοιαν τῆς αἰτιώδους σχέσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τυπικὴν σημασίαν. Τὸ νὰ εἶνε τι πραγματικὸν σημαίνει νὰ μὴ εἶνε τι χάριν πράγματός τινος, ἢ ἀπὸ οἴασοδήποτε ἀπόψεως. Ὁ Πρωταγόρας εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν σχετικότητα ὅλων τῶν πραγμάτων: αἱ ἀξίαι, αἱ ιδιό-

τητες, τὰ πράγματα εἶνε ἀρρήκτως συνδεδεμένα πρὸς τὰς περιβαλλούσας συνθήκας· δὲν ἔχουν ὑπαρξιν ὡς τοιαῦτα· ἅμα μεταβάλλομεν τὰς συνθήκας αὐτὰς μεταβάλλομεν καὶ τὰ πράγματα. Ὅμοίως, ὅλαι αἱ ἀλήθειαι εἶνε σχετικαὶ πρὸς μίαν κατάστασιν, πρὸς ἓνα ἀντιλαμβανόμενον πρόσωπον, πρὸς ἓνα τόπον, ἓνα χρόνον· καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἰσχυρισμὸς περὶ τῆς σχετικότητος τῆς ἀληθείας εἶνε καὶ αὐτὸς σχετικὸς· καὶ κατὰ ταῦτα δὲν ὑπάρχει ἔγκυρος ἰσχυρισμὸς.

Τὴν θεωρίαν τοῦ Πρωταγόρα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὴν συνοψίσωμεν λέγοντες ὅτι εἶναι σημαίνει εἶναι - ἐν - σχέσει - πρὸς - τι, ἢ εἶναι διὰ τινος ἄλλου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος, καθ' ἣν τὸ ὄν εἶνε τὸ ἀπόλυτον ἢ ἡ «ἐν - ἑαυτότης». Ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικότητος περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ δύο προτάσεις, τὴν μίαν περιορισμένης ἐκτάσεως καὶ τὴν ἄλλην γενικὴν. Ἡ πρώτη διακηρύττει ὅτι ὅλαι αἱ ὀντότητες εἶνε σχετικαὶ πρὸς ἀντιλαμβανόμενον ὑποκείμενον («πάντων πραγμάτων μέτρον ἄνθρωπος»)· ἡ δευτέρα γενικεύει τὸ λεγόμενον τοῦτο καὶ θέτει τὴν ἀρχὴν ὅτι ὅλα τὰ πράγματα εἶνε σχετικὰ πρὸς ἄλληλα. Ὁ Πλάτων ἀποκρούει καὶ τὰς δύο αὐτὰς προτάσεις. Εἶναι σημαίνει ὅτι εἶνε τι ἀσχέτως πρὸς οἵασδήποτε περιβαλλούσας συνθήκας, εἴτε πρόκειται περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς γνώσεως εἴτε περὶ τῶν τῆς γενικῆς μεταφυσικῆς καταστάσεως. Παρ. χάριν τὸ ἀπόλυτον κάλλος εἶνε τὸ αὐτὸ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τώρα καὶ τότε, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τόσον ταύτης ὅσον καὶ ἐκείνης τῆς διανοίας. Κατὰ ταῦτα τὸ ἀπόλυτον κάλλος εἶνε ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὰς γνωστικὰς ἢ χωροχρονικὰς συνθήκας (Συμπ. 211 Α).

Τὸ πραγματικὸν εἶνε πραγματικὸν ἀποκλειστικῶς ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτό. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγὼ λέγω: τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀπόψεώς μου εἶνε τοιοῦτον καὶ τοιοῦτον, καὶ σεῖς ἐρωτᾶται φυσικώτατα: μὰ εἶνε πράγματι τοιοῦτον; Ὅταν δηλῶ κατηγορηματικῶς ὅτι Α εἶνε Β, ὑποστηρίζω τοῦτο ὡς γεγονός, ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι ἐγὼ ἰσχυρίζομαι αὐτό. Ὅταν διατείνομαί τι ἀποτελεῖ τοῦτο πρᾶξιν αὐτοῦπερβάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ὁ νοῦς ἐκφέρει μίαν πρότασιν ὡς ἀληθῆ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν συνθηκῶν τοῦ ἰσχυρισμοῦ. Ἡ κατηγορηματικὴ δήλωσις εἶνε ἡ ἀναγνώρισις μίας ἀπολύτου πραγματικότητος. Ἐὰν ἡ δήλωσίς μου ἀφορᾷ μίαν ἀλήθειαν ὡς σχετικὴν

πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς δηλώσεως, τότε ἐρωτᾶται ἀμέσως ἐὰν ὁ ἰσχυρισμὸς περὶ τῆς τοιαύτης σχετικότητος εἶνε καὶ καθ' ἑαυτὸν σχετικός. Ἐὰν ἡ ἀπάντησις εἶνε ἀρνητική, τότε ὁ δεύτερος ἰσχυρισμὸς εἶνε ἀπόλυτος, ἐὰν εἶνε καταφατική, τότε ἀπόλυτος εἶνε ὁ πρῶτος. Ἡ γνῶσις θέτει ἓνα κόσμον, ὁ ὁποῖος εἶνε πραγματικός καθ' ἑαυτόν.

Ἄς ἴδωμεν τὴν μεταφυσικὴν σχετικότητα. Ὑποθέσωμεν ὅτι λέγω ἢ ἐπιφάνεια αὐτὴ φαίνεται λευκὴ ὅταν τὴν θέσωμεν πλησίον εἰς κᾶτι μέλαν· καὶ σεῖς τότε ἐρωτᾶτε: εἶνε ὅμως λευκὴ ὡς τοιαύτη; Ἡ ἐὰν εἶπω ὅτι ὁ κανὼν οὗτος εἶνε κώδηξ συμπεριφορᾶς δι' αὐτὴν ἢ αὐτὴν τὴν πόλιν, εἰς τὴν τάδε ἢ τάδε ἐποχὴν καὶ σεῖς κατόπιν ἐρωτήσετε: εἶνε ἄραγε ὀρθὸς ὁ κανὼν αὐτός; Τὶ ἄλλο πράττομεν εἰς τὰ δύο αὐτὰ παραδείγματα παρὰ νὰ ἀποκλείωμεν τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὰς περιβαλλούσας συνθήκας καὶ νὰ ἐπιμένωμεν ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ εἶναι ὡς τοιούτου; Κατὰ ταῦτα ὁ Πλάτων δηλοῖ, ὅτι τὸ πραγματικὸν εἶνε ἀπλοῦν· μὲ ἄλλας λέξεις εἶνε πραγματικὸν *simpliciter*, χωρὶς κανένα ἄλλον προσδιορισμὸν ἢ περιορισμὸν.

Τὸ ἀπόλυτον εἶνε τὸ μὴ ἀναφερόμενον εἰς τι. Ἡ θεωρία τῆς μεταφυσικῆς σχετικότητος θὰ ἐσήμαινεν ὅτι τὸ α εἶνε πραγματικὸν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ β, τὸ ὁποῖον πάλιν εἶνε πραγματικὸν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ γ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐπ' ἀπειρον. Εἰς μίαν τοιαύτην μεταφυσικὴν κατάστασιν διὰ τίποτε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶπωμεν ὅτι εἶνε. Συνεπῶς χωρὶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀπολύτου δὲν ὑπάρχει τὸ ὄν.

Τὸ ὄν εἶνε ἐπίσης καὶ αἰτιώδης ἀνεξαρτησία. Τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν δὲν πάσχει τίποτε (Τιμ. 33 C, D): ἐὰν τὰ ἄλλα πράγματα τὸ ἐπηρέαζον δὲν θὰ εὐρίσκετο «ἐφ' ἑαυτοῦ» καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἦτο. Τὸ ὄν εἶνε αὐτόματος ἐνέργεια καὶ αὐτοκαθορισμός. Ἡ ψυχὴ εἶνε κίνησις, ἡ ὁποία κινεῖ ἑαυτὴν ἐνῶ τὰ σώματα κινουῦνται ὑπὸ ἐτέρων σωμάτων ἢ ὑπὸ ψυχῶν· ὅταν δὲ πάλιν τὰ σώματα ταῦτα γίνονται ἀφορμὴ νὰ κινηθοῦν ἄλλα σώματα, τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ εἶνε ἠναγκασμένα νὰ τὸ πράξουν. Τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς κανόνα νὰ ἀκολουθῇ τὴν κοινὴν γνώμην ὡς πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ κανονίσῃ τὸν πρὸς τὸν ἑαυτόν του σεβασμὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἄλλων, τὸ πρόσωπον αὐτὸ δὲν ζῆ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ διὰ τῶν ἄλλων.

Εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ἐν-ἑαυτῶ-εἶναι ἔχομεν μίαν πρόληψιν τῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας, ὅπως ἀντιλαμβάνεται αὐτὴν π. χ. ὁ Spinoza, ὁ ὁποῖος τὴν ὀρίζει ὡς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐν ἑαυτῶ καὶ νοεῖται δι' ἑαυτοῦ (Ἠθική, Μέρος Αον. Ὅρισ. ΙΙΙ). Ὅμιλοῦντες περὶ ἐννοίας τῆς οὐσίας δὲν ἐννοοῦμεν νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὴν ἔννοιαν ἑνὸς ὑλικοῦ ὑποστρώματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εὐρίσκει κανὲν στήριγμα εἰς τὸν Πλάτωνα. Λέγοντες ἔννοιαν τῆς οὐσίας ἐννοοῦμεν ὑπαρξιν *simpliciter*, ἐννοοῦμεν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀτομικότητα. Ἡ εἰσφορὰ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἰδίᾳ εἰς τὸν Φαῖδωνα, εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ πραγματικοῦ, ὡς ἐκεῖνου, τὸ ὁποῖον εἶνε ὠρισμένον, ἀκριβὲς καὶ δυνάμενον νὰ διακριθῇ ὡς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπολαύει ἕνα ἴδιον εἰς αὐτὸ εἶναι.

Ἡ ἠθική καὶ ἡ ὄντολογία τοῦ Πλάτωνος ἐξαρτῶνται ἀμοιβαίως ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἠθική του θεωρία δὲν εἶνε οὔτε καμμία αὐθαίρετος οὔτε καὶ καμμιὰ χωριστὴ διαίσθησις ἔχει σημασίαν μόνον ἐντὸς τοῦ εὐρυτέρου πλαισίου τῆς μεταφυσικῆς αὐτοῦ. Τὸ κριτήριον τοῦ ἠθικῶς καλοῦ εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ κριτήριον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀγαθὸς εὐρίσκεται ἐν ἑαυτῶ, εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὰς περιστάσεις μὴ συγκινούμενος οὔτε ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ αὐτῶν τῶν προσφιλεστῶν εἰς αὐτὸν ὄντων (Πολιτ. 387 Ε). Ἀρετὴ λοιπὸν εἶνε ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἀτομικότης ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ μέτρον τῆς πραγματικότητος εἶνε ἡ ἐν-ἑαυτότης. Ὁ ὀρισμὸς ποὺ δίδει ὁ Πλάτων εἰς τὸ πράγματι πραγματικὸν ὡς τὸ σύμφωνον-ἑαυτῶ εὐρίσκεται εἰς τὴν ὄξιν τοῦ γνωστοῦ ἠθικοῦ ιδεώδους τῆς ἀυταρκείας ὡς ἔπρεσβευεν αὐτὸ ὁ Ἀριστοτέλης, οἱ Στωϊκοί, καὶ βραδύτερον ὁ Χριστιανισμὸς ἵπὸ τὴν εἰδικὴν μορφήν τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ μοναστικοῦ βίου.

Ὁ κόσμος τῆς δόξης εἶνε βεβαρυμένος μὲ σχετικότητα καὶ κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο στερεῖται πλήρους πραγματικότητος. Ὅ,τιδὴποτε ὑπάρχει, εἶνε τοῦτο ἀπὸ ὠρισμένης ἀπόψεως. Τὸ νερὸ εἶνε κρῦο δι' ἐμὲ καὶ ζεστὸν δι' ἐσέ. Ἡ οἰκία αὐτὴ εἶνε ὑψηλὴ παραβαλλομένη πρὸς ἐκείνην τὴν οἰκίαν καὶ χαμηλὴ παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἄλλην. Ἐνας δεδομένος ἀριθμὸς εἶνε διπλάσιος ἑνὸς ἀριθμοῦ καὶ τὸ ἡμισυ ἑνὸς ἄλλου. Ὅ,τι εἶνε δίκαιον διὰ τὸν κυβερνῶντα εἶνε ἄδικον διὰ τοὺς ὑπηκόους του. «Πρᾶγμα τι εἶνε διάφορον ἀναλόγως τῶν δια-

φόρων αντικειμένων ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκεται» (Φαίδων 83 B). Μία αισθητὴ ιδιότης εἶνε μία σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀντιλαμβανομένου παράγοντος καὶ τοῦ αντικειμένου τοῦ ὁποίου οὗτος ἔχει ἀντίληψιν· δὲν ἔχει αὐθυπαροξίαν· δὲν εἶνε δυνατόν νὰ καθορισθῇ. Καμμία ὄντοτης εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης δὲν εἶνε ἄτομον· εἶνε ἀντανάκλασις τοῦ περιβάλλοντός της, μία φάσις τῶν φυσικῶν κινήσεων καὶ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου. Εἰς τὸν δεδομένον κόσμον μας τίποτε δὲν εἶνε ἐν «αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ», ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὸ (Φαίδων 78 E, Θεαίτ. 152 D). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εὐρίσκομεν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης; Τίποτε τὸ ἀληθῶς πραγματικόν. Εἰς τὸν κόσμον τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων τὸ ὄν εἶνε ἐστερημένον ὑπάρξεως.

Ἄς ἐξετάσωμεν τὸ στοιχεῖον τῆς ἀκινήσιος ὡς οὐσιῶδες εἰς τὸ εἶναι. α) Τὰ συγκεκριμένα πράγματα «ἄμέσως γίνονται καὶ τι ἄλλο» (Κρατύλος 439 D), ἐνῶ τὸ πράγματι πραγματικὸν δὲν ὑφίσταται καμμίαν μεταβολήν· ἔχομεν λοιπὸν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ἀλλοιώσεως καὶ ὁμοιομορφίας. β) Τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν οὔτε αὐξάνει οὔτε φθίνει καὶ οὕτω ἔχομεν τὴν διατήρησιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παροδικότητα. γ) Τέλος τὸ πράγματι πραγματικὸν δὲν κινεῖται, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι δὲν γίνεται· ἀπλῶς εἶνε. Περὶ τῶν ἀνωτέρω πραγματεύεται τὸ πασίγνωστον χωρίον τοῦ Τιμαίου (27 D) κατὰ τὸ ὅποιο δύο ὑπάρχουν κόσμοι· ἓνας ὁ ὁποῖος εἶνε πάντοτε καὶ ποτὲ δὲν γίνεται καὶ ἄλλος ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν εἶνε ἀλλὰ πάντοτε γίνεται.

Ἡ μεταβολὴ μᾶς φαίνεται νὰ εἶνε ἀπλῆ ἐμπειρικὴ ἐννοια, ἐνῶ διὰ τὸν Πλάτωνα εἶνε τυπικὴ ἐννοια, δυναμένη ν' ἀναλυθῇ εἰς σχετικότητα. Τὸ νὰ μεταβάλλεται τι σημαίνει νὰ γίνῃ καὶ τι ἄλλο· ἢ ἀλλοίωσις ἀπὸ μέλανος εἰς λευκὸν εἶνε ἢ συγχώνευσις τῶν εἰδῶν ἐντὸς τοῦ αντικειμένου συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἢ φύσις τοῦ αντικειμένου εἶνε συγχρόνως καὶ μελανὴ καὶ λευκὴ. Κατὰ ταῦτα ἢ ἀλλοίωσις εἶνε ἢ ἔνωσις τῶν ἀντιθέτων ἢ τῶν ἐτέρων· εἶνε ἔλλειψις καθαρότητος. Ἡ ἄς παρατηρήσωμεν τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ παρέρχεσθαι. Μία ὄντοτης ἢ ὁποία παρέρχεται εἶνε καὶ δὲν εἶνε. Οὕτω λοιπὸν ἢ ἀλλοίωσις εἶνε ἀκαθοριστία («ἐὰν ἢ γνῶσις μετεβάλλετο δὲν θὰ ἦτο γνῶσις», Κρατύλος 440 B) καὶ τὸ μεταβαλλόμενον πρᾶγμα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ καθορισθῇ ὡς πρὸς τὴν ταυτότητά του ἀφοῦ θὰ εὐρίσκεται ἐντὸς

ἄλλου τινὸς — εἰς ἄλλην κατάστασιν, ἢ εἰς τὸ μὴ — ὄν. Καὶ ταῦτα ἢ ἀλλοίωσις εἶνε ἀπουσία ταυτότητος· τὸ κενούμενον πρᾶγμα δὲν εἶνε «τί»· καὶ συνεπῶς ὁ κόσμος τῆς ἀλλοιώσεως δὲν εἶνε τοιοῦτος περὶ τοῦ ὁποίου νὰ εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῆ τι σαφῶς καὶ ἀκριβῶς.

Ἴσως νὰ ἀντεῖπη κανεὶς ὅτι εἶνε δυνατὴ μία ἀκριβὴς καίτοι ἀντιφατικὴ διατύπωσις τῆς ἀλλοιώσεως λέγουσα ὅτι τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶνε συγχρόνως καὶ μέλαν καὶ λευκόν. Ὁ Πλάτων, οὐχ ἥττον, ἐπιμένει εἰς τὸ ὅτι δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ ἰσχυρισθῶμεν οὔτε ὅτι τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶνε συγχρόνως μέλαν καὶ λευκόν οὔτε ὅτι δὲν εἶνε (Πολιτ. 479 C). Ἡ ἀλλοίωσις εἶνε καθαρὰ ἀκαθοριστία.

Ἡ ἄς λάβωμεν τὴν ἀλλοίωσιν, ὄχι ὡς μεταβολὴν ἐν τῇ φύσει, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς κᾶτι ποὺ συμβαίνει. Δεδομένου ἑνὸς κόσμου ποὺ παρέρχεται δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ εἴπωμεν «τοῦτο εἶνε λευκόν». Ἡ ιδιότης δὲν εἶνε ἐδῶ, παροῦσα, διὰ νὰ τὴν περιγράψωμεν, ἀλλὰ διαρκῶς εἶνε ἐν τῷ γίνεσθαι ἢ ἐν τῷ παρέρχεσθαι. Τὰ πράγματα ποὺ μεταβάλλονται δὲν ἔχουν φύσεις, δὲν ἔχουν «αὐτότητα». Κατὰ συνέπειαν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης δὲν ὑπάρχουν ἀλήθειαι, καὶ δὲν ὑπάρχουν καὶ γεγονότα. «Πῶς λοιπὸν εἶνε δυνατόν ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶνε ποτὲ εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν νὰ εἶνε κᾶτι τι» ; (Κρατύλος 439 E).

Ἴσως ὅμως νὰ μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν καθωρισμένην περιγραφὴν μίας κινήσεως ἀνάγοντες αὐτὴν εἰς σειρὰν ἀκινήσιων. Τοιοῦτοτρόπως ἓνα μεταβαλλόμενον πρᾶγμα κατὰ πρῶτον μὲν θὰ εἶχε μίαν ιδιότητα κατόπιν δὲ μίαν ἄλλην· θὰ εὗρισκετο διαλελυμένον εἰς ἓνα πλῆθος πραγμάτων ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει μίαν καθωρισμένην καὶ ταυτὴν ιδιότητα. Ὁ Πλάτων παρατηρεῖ εἰς τὸν Κρατύλον (439 D) ὅτι τοιαύτη ἀνάλυσις εἶνε ἀδύνατος· ἡ ἀλλοίωσις δὲν εἶνε μία διαδοχὴ καταστάσεων· δὲν ὑπάρχουν καταστάσεις ἀφοῦ τὸ ἀντικείμενον μεταβάλλεται ἀμέσως. Ἡ ἀλλοίωσις εἶνε ἡ ἄρνησις πάσης «καταστάσεως», εἶνε ἄρνησις τῆς ἀκινήσεως, τοῦ ὄντος simpliciter, τῆς ταυτότητος, τοῦ ἐν - ἑαυτῷ εἶναι. Καὶ ἀντιστοίχως ἡ ἐκτὸς χρόνου ὕπαρξις εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ νὰ εἶνε τι ἑαυτό, τοῦ ὄντος simpliciter.

Θὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τώρα διὰ βραχέων τὴν μέχρι τοῦδε συζήτησίν μας. Ὑπάρχουν βαθμοὶ τῆς πραγματικότητος, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, βαθμοὶ πληρώσεως ἢ διαλύσεως τῆς πραγματικότητος. Ὁ Πλά-

των ζητεῖ νὰ ἀπομονώσῃ τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ νὰ εἶνε τι ἀληθῶς πραγματικόν. Τὸ ἀνακαλύπτει εἰς τὴν «αὐτότητα», εἰς τὸ νὰ κατέχη τι τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων πραγμάτων τὰ ὅποια δυνατόν νὰ ὑπάρχουν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἢ εἰς ἄλλους χρόνους. Πραγματικότης εἶνε αἰτιώδης ἀνεξαρτησία· πρωτίστως, οὐχ ἥτιον, εἶνε ἀνεξαρτησία καὶ ἀπὸ τυπικῆς ἀπόψεως, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὅ,τι εἶνε πραγματικὸν δὲν ὀρίζεται ἀναφορικῶς πρὸς ὅ,τι δῆποτε ἄλλο.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ ἐκείνου τὸ ὅποιον εἶνε δι' ἑαυτὸ καὶ ἐκείνου τὸ ὅποιον εἶνε χάριν ἑτέρου τινός, ἐξηγεῖ τὴν κριτικὴν τοῦ Πλάτωνος διὰ τὴν ποίησιν ὡς ἐκτίθεται αὕτη εἰς τὸν Ἰωνά. Ὁ ποιητὴς κατέχεται ὑπὸ τῆς Μούσης· τὸ νὰ εἶνε τις ἐμπνευσμένος σημαίνει νὰ σκέπτεται διὰ μέσον ἄλλου καὶ ὄχι ἐξ ἑαυτοῦ. Ὁ ποιητὴς εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἐκστάσεως, τὸ ὅποιον κατὰ λέξιν σημαίνει ὅτι εὐρίσκεται ἐκτὸς ἑαυτοῦ· ἡ ὑπαρξίς του εἶνε ἀναφορικὴ. Μὲ μίαν λέξιν: ὁ ποιητὴς, ὡς ποιητὴς, εἶνε ἄνευ αὐτότητος. Ὁ ποιητὴς ὅμως πάλιν κατέχει τὸν ῥαψωδόν. Ἡ λειτουργία τοῦ ῥαψωδοῦ εἶνε μία εἰδικὴ περίπτωσις τῆς λειτουργίας τοῦ διερμηνέως εἰς τὰς τέχνας. Ὁ δεξιότηχης ἐνσωματώνει ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐκφράζει τὴν ἐμπνευσιν τοῦ συνθέτου· εἶνε κἄτι πού δέχεται καὶ πού διαβιβάζει. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ ἠθοποιός, διὰ τῆς ἐκτελέσεώς του, ἐμφανίζει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν χαρακτῆρα ἑνὸς ἄλλου προσώπου, ὡς τὸν συνέλαβε ὁ δραματικὸς συγγραφεύς. Ἡθοποιὸς ὅμως δὲν εἶνε ἀπλῶς ὁ ἐργαζόμενος ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατ' ἐπάγγελμα· εἶνε ὁ ἄνθρωπος ὁ ὅποιος δραματοποιεῖ τὴν ἑδίαν ἑαυτοῦ ζωὴν· διαρκῶς ζῆ τὴν ζωὴν ἑνὸς ἥρωος τὸν ὅποιον θαυμάζει, πάντοτε παίζει ἓνα ῥόλον, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ ἀκροατήριόν του συνίσταται ἀπὸ μόνον τὸν ἑαυτὸν του. Ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος εἶνε ἐκτάκτως εὐεπηρεάστος καὶ ὑποκείμενος εἰς ἐνθουσιασμούς. Δὲν ἔχει χαρακτῆρα ὁ ὅποιος νὰ εἶνε ἀληθῶς ἰδικός του: ἔχει φαινομενικὴν μόνον ὄχι πραγματικὴν φύσιν· καὶ μεταλλάσσει διαρκῶς τοὺς ἥρωάς του· τώρα παίζει τὸν ῥόλον τοῦ οἰκτρῶς ταπεινοῦ προσώπου, ἀλλὰ βραδύτερον, ἐξ ἀντιδράσεως, λαμβάνει τὴν στάσιν τοῦ δυνατοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ δραματικὸν φυσικὸν εὐρίσκει τὸ εἶναι του ἐντὸς ἄλλου. Συναναφορικὸς πρὸς τὸν τύπον τοῦ εὐεπηρεάστου ἀν-

θρώπου εἶνε ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώπου πού ἀσκεῖ γοητευτικὴν ἐπιρροήν, πού σαγηνεύει, πού προβάλλει τὴν προσωπικότητά του ἐντὸς ἄλλων καὶ μεταβάλλει αὐτούς εἰς μαθητὰς ἢ δούλους. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ῥήτωρ, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς πειθοῦς (Τιμ. 51 E) ἐπιτυγχάνει ὥστε τὸ ἀκροατήριόν του νὰ χάνη τὸ λογικόν του καὶ τὴν θέλησίν του. Ἐχομεν ἐδῶ μίαν ἐνεργητικὴν καὶ μίαν παθητικὴν αἰτίαν· ἡ πρώτη εἶνε ἡ πειθὴ, ἡ μαγεία τῆς Μούσης, ἡ δημιουργία «ἀτμοσφαιρας», ἡ δευτέρα εἶνε ἡ ὑποβλητικότης, καὶ—προκειμένου περὶ τῶν καλῶν τεχνῶν—ἡ εὐαισθησία.

Ὁ ῥαψωδὸς πάλιν, μαγνητίζει τὸ ἀκροατήριόν του καὶ παρασύρει αὐτό. Ἐχομεν οὕτω μίαν ἱεραρχικὴν τάξιν ἀποτελουμένην ἐκ τῆς Μούσης, τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ῥαψωδοῦ καὶ τοῦ ἀκροατηρίου οἱ ὁποῖοι ὅλοι εἶνε συνηνωμένοι εἰς ἓν διὰ τῆς συγκινήσεως. Ἡ συγκίνησις εἶνε ἡ κατὰστάσις τοῦ νὰ εἶνε κανεὶς ἐντὸς ἐτέρου, καὶ κατὰ τοσοῦτον δὲν τὴν θέλει ὁ Πλάτων. Μὲ συγκινεῖ ἓνα πρόσωπον ἢ ἓνα πράγμα· τὸ ῥεῦμα τῆς συγκινήσεως καταστρέφει τὰ ἀτομικὰ ὄρια καὶ συγχωνεύει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς μίαν ἀσυνάρτητον ἐνότητα, δηλαδή, στερεῖ αὐτοὺς προσωρινῶς τῆς ἀτομικότητός των.

Ἀπὸ πάνω ὅμως ἀπὸ τὴν κάθετον αὐτὴν συγχώνευσιν Μούσης, ποιητοῦ, ῥαψωδοῦ καὶ ἀκροατηρίου ὑπάρχει καὶ μία ὀριζόντιος συγχώνευσις. Ἡ ὁμάς τῶν ἀνθρώπων πού διατελοῦν ὑπὸ τὴν γοητείαν τοῦ ῥήτορος συγχωνεύονται μεταξύ των· ἡ πειθὴ μετατρέπει ἓνα ἄθροισμα διακεκριμένων ἀτόμων εἰς μίαν ἀδιαφοροποίητον μάζαν· ἡ κοινωνία μεταβάλλεται εἰς ὄχλον.

Ἀπώλεια τῆς ταυτότητος ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸ θέμα του. Ὁ ποιητὴς δὲν εὐρίσκεται ἐν ἑαυτῷ ἀλλ' ἐντὸς τῶν σκηνῶν τὰς ὁποίας περιγράφει ὁ ῥαψωδὸς τοῦ Ὀμήρου εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἴλιον. Αἰσθάνεται τὰ συμβάντα τὰ ὁποῖα περιγράφει ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ταυτίζει τὸν ἑαυτόν του πρὸς αὐτά· τὰ ὅσα ὑποφέρουν οἱ ἥρωες τοῦ ἔπους του εἶνε ὡς νὰ τὰ ὑποφέρῃ ὁ ἴδιος. Ἡ ποιητικὴ εὐαισθησία εἶνε συγχώνευσις πρὸς τὴν φύσιν· καὶ ἀντιστοίχως εἶνε ἀπώλεια τῆς ἐν ἑαυτῇ περιλαμβανομένης ἐσωτερικῆς ζωῆς· εἶνε μία ἀποστέρησις πού ὑφίσταται ἡ «ἐσωτερικὴ πόλις».

Β'.

Ὁ κόσμος ὁ ὁποῖος ἱκανοποιεῖ τὰ κριτήρια τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ εἶνε ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν (εἰδῶν). Αἱ οὐσίαι εἶνε ἀληθῶς πραγματικαὶ (Φαίδων 78 D). Ἡ ἔρευνα τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν τὴν ὁποῖαν ἀφοροῦν αἱ ἐπόμενοι παράγραφοι δὲν ἔχει τὴν ἀπαίτησιν οὔτε ὅτι εἶνε διδακτικὴ οὔτε ὅτι περιλαμβάνει τὸ ὅλον θέμα: περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀπόψεις ὑπὸ τὰς ὁποίας αἱ ἰδέαι καθιστοῦν ζωηρότερον καταφανές τὸ μέτρον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Καίτοι ἡ περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρία δὲν εἶνε ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Πλάτωνος, εἶνε ὅμως ἐκείνη ποὺ κατέχει τὴν προεξέχουσαν θέσιν εἰς τοὺς διαλόγους του· καὶ ἐπὶ πλέον εἶνε ἐκείνη μὲ τὴν ὁποῖαν ἠσχολήθη περισσότερο ἢ κατὰ παράδοσιν πλατωνικὴ ἔρευνα. Εἶνε δυστύχημα ὅτι ἡ παράδοσις αὐτὴ ἐθεώρησε τὰς ἰδέας ὡς ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελῆ κόσμον καὶ ὡς κατὰ τὸ ἐντελῶς τελευταῖον· εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος φαίνονται μᾶλλον πηγάζουσαι ἐκ θεμελιωδεστέρων παραγόντων ὁποῖοι εἶνε τὸ εἶναι, τὸ μὴ - εἶναι, τὸ Πέρασ καὶ τὸ Ἄγαθόν. Τὰ εἶδη καταλαμβάνουν μίαν μεταφυσικὴν περιοχὴν ἢ ὁποία περιλαμβάνει τὴν Ψυχὴν, τὸ Δεχόμενον, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν Ἔρωτα. Κατὰ ταῦτα τὰ εἶδη δὲν εἶνε ἓνα βασίλειον περιλαμβάνον τὰ πάντα. ἀλλ' εἶνε μέλη μιᾶς συνθέτου μεταφυσικῆς κοινωνίας. Συνέπεια τῆς στενῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως τῆς μεταξὺ τῶν ἐρευνητῶν παραδόσεως ὑπῆρξε μία μᾶλλον στείρα ἀπασχόλησις μὲ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῶν ἰδεῶν πρὸς τὰ πράγματα. Εἰς τοῦτο μάλιστα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ κατὰ παράδοσιν ἔρευνα εἶχε τὴν τάσιν νὰ τονίσῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν ἰδεῶν ἀπὸ τῶν πραγμάτων. Ἡ ὀρθολογικὴ ὅμως παράδοσις ἐν τῇ προσπαθείᾳ της νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος τὴν μορφήν ἐνὸς συστήματος, δὲν ἔδωκε τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὸν ἀμφιμερῆ χαρακτῆρα τῶν θεωριῶν του. Διὰ τὸν Πλάτωνα αἱ ἰδέαι εὐρίσκονται ἐπέκεινα ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐντὸς τῶν πραγμάτων. Εἰς τὸν Πλάτωνα βλέπομεν ἐκδηλουμένας καὶ τὰς δύο τάσεις: τὸσον τὴν πρὸς ἓνα ἐπέκεινα - κόσμον ὅσον καὶ τὴν πρὸς τὸν παρόντα κόσμον μας.

Ἡ θεωρία, λοιπόν, τῶν ἰδεῶν εἶνε μία ὑπόθεσις ἢ ὁποία συνιστᾶται λόγῳ τῆς ἱκανότητός της νὰ ἐξηγήσῃ ὠρισμένα γεγονότα τῆς

ἀνθρωπίνης πείρας (Φαίδων 100 A, B). Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον δύο εἰδῶν: εἶνε τουτέστι τὰ συμβεβηκότα τῆς γνώσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ συμβεβηκότα τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀφ' ἑτέρου.

α) Εἰς τὴν πείραν μας σχετικῶς πρὸς τὴν γνῶσιν εὐρισκόμεθα ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν διάκρισιν μεταξὺ λόγου καὶ ἀληθοῦς δόξης. Ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν ἕνα κόσμον τῶν ἰδεῶν ἢ διάκρισις αὕτη δὲν εἶνε δυνατόν νὰ στηριχθῇ, καὶ δὲν θὰ ἔχομεν πλέον γνῶσιν ἀλλὰ μόνον δόξαν (Τιμ. 51 D). Οὕτω ὁ Kant ἐνόμισεν ὅτι εἰς τὸν ἐπέκειντο τὸν χωρὸν καὶ τὸν χρόνον ὡς μορφὰς τῆς αἰσθήσεως καὶ τὰς κατηγορίας δὲν θὰ τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκφύγη ἀπὸ τὴν δυσχερῆ θέσιν τοῦ Hume ὅπου ἡ γνῶσις δὲν ἦτο παρὰ μία ῥοὴ ἐντυπώσεων. Ὁ Πλάτων ἐκκινεῖ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπάρχει σαφὴς καὶ βεβαία γνῶσις εἰς τὸν Σοφιστήν (260 A) λέγει ὅτι ἡ διάνοησις (λόγος) εἶνε μία πραγματικότης κατόπιν δὲ διερωτᾶται πῶς μία τοιαύτη γνῶσις εἶνε δυνατή. Οὕτω καὶ ὁ Kant ἐκκινεῖ ἐκ τῆς προϋποθέσεως ὅτι τὰ μαθηματικά καὶ ἡ φυσικὴ εἶνε πεδία τῆς γνώσεως καὶ κατόπιν διερωτᾶται τί συνεπάγεται ἡ προϋπόθεσις αὕτη.

Ἐνῶ ὅμως ὁ Kant, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ γεγονὸς τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν ὡς ἀφετηρίαν, καταφεύγει εἰς μίαν θεωρίαν περὶ τῶν δυνάμεων τῆς διανοίας, ὁ Πλάτων καταφεύγει εἰς μίαν μεταφυσικὴν θεωρίαν. Ὁ κόσμος τῆς πείρας εἶνε ἀνίκανος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντικείμενον μίας γνώσεως ποῦ νὰ ἔχη νόημα κατὰ συνέπειαν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἕνας κόσμος πέραν τῆς πείρας. Αἱ ποιότητες τῶν δεδομένων τῆς πείρας εἶνε συγκεχυμέναι, π. χ. τὸ τραπέζι αὐτὸ εἶνε καφετὴ ἀλλ' ὄχι ἐντελῶς, εἶνε μαυριδερὸ καφετὴ μὲ λίγον κόκκινον μαζί. Ἐπιπλέον αἱ ποιότητες τῆς πείρας δὲν εἶνε δεκτικαὶ μετρήσεως· τὸ δωμάτιον τοῦτο εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θερμόν· αἰσθάνομαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐτυχής. Ἡ ἀκαθοριστία αὕτη εἶνε ἀντικειμενική· τὰ συμβεβηκότα τῆς πείρας διαφεύγουν τὸν ἀριθμητικὸν καθορισμόν. Ἐπίσης τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας εὐρίσκονται ἐν κινήσει, μεταβάλλονται διαρκῶς, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τὰ προσδιορίσωμεν διότι ἐξαφανίζονται τὴν στιγμὴν ποῦ θέλομεν νὰ τὰ ὑποδείξωμεν. Τέλος τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας δὲν εἶνε διακεκριμένα, δὲν εἶνε κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλή-

λων διὰ σαφῶν ὁρίων, καὶ κατὰ ταῦτα δὲν παρουσιάζουν πεδίων διὰ σαφεῖς διακεκριμένας ἰδέας.

Σαφῆς ὅμως καὶ ὠρισμένη γνῶσις ὑπάρχει· κατὰ συνέπειαν ὑπάρχει καὶ ἓνας κόσμος τοῦ εἶναι ὁ ὁποῖος καθιστᾷ αὐτὴν δυνατὴν. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶνε ὁ τῶν ἰδεῶν (εἰδῶν) ἑκάστη ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε σαφῆς καὶ διακεκριμένη· ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι αἱ ἔννοιαί μας εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀκριβεῖς. Αἱ ἰδέαι κοινωνοῦν αἱ μὲν μετὰ τῶν δὲ καὶ ἄρα εἶνε δυνατὴ μία γενικὴ καὶ ἀναγκαία γνῶσις. Αἱ ἰδέαι εἶνε ὅ,τι εἶνε καθ' ἑαυτάς, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἔχοντος ἀντίληψιν· καὶ ἄρα ἡ γνῶσις εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε κοινὴ καὶ ἀπόλυτος.

β) Ἡ περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρία εἶνε ἐπίσης καὶ μία ὑπόθεσις πρὸς ἐξήγησιν τῶν συμβεβηκότων τῆς φύσεως. Αἱ ἰδέαι εἶνε νόμοι πρὸς τοὺς ὁποίους συμμορφοῦνται τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Εἰς τὴν φύσιν ὑπάρχει τάξις· ἡ τάξις ὅμως αὕτη δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς συστάσεως αὐτῆς τῆς φύσεως. Ὑπάρχει ἄρα ἓνας ὑπερφυσικὸς κόσμος ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει τὸν χαρακτήρα τοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου τῆς φύσεως. Εὐρίσκομεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι διάφορα συμβεβηκότα εἰς τὴν πείραν ἀποκλείουν ἄλληλα, χωρὶς νὰ εἶνε καθ' οὐσίαν ἀντίθετα: τὸ χιόνι ἀποκλείει τὴ φωτιὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὸ νερὸ σβύνει τὴ φωτιὰ· καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰς τὸ χιόνι ὡς χιόνι ἢ εἰς τὴν φωτιὰν ὡς φωτιὰν τὸ ὁποῖον νὰ ἐξηγῆ τὸν τοιοῦτον ἀποκλεισμόν. Μὲ ἄλλας λέξεις δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος πού νὰ ἐξηγῆ διατὶ τὰ ἐμπειρικὰ φαινόμενα ὡς φαινόμενα, παρουσιάζουν οἷονδὴποτε εἶδος κανονικότητος (Φαίδων 103 δ· ἐνταῦθα ὁ Πλάτων θὰ συνεφώνει πρὸς τὸν Hume καὶ τὸν Kant), καὶ παρουσιάζουν τάξιν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι ὁ ἀμοιβαῖος καὶ τακτικὸς ἀποκλεισμός τῆς χιόνος καὶ τοῦ πυρὸς προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ χιών μεταλαμβάνει τοῦ ψυχροῦ καὶ τὸ πῦρ μεταλαμβάνει τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν ἀπολύτως καὶ ἀφηρημένως λαμβανόμενα εἶνε ἀμοιβαίως ἀντίθετα. Μὲ μίαν λέξιν, τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐμφανίζουσιν κανονικότητα εἰς τὰς σχέσεις των ἢ ὁποία δύναται νὰ ἐξηγηθῆ μόνον διὰ τῆς μεθέξεως αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν. Οὕτω καὶ ὁ Kant συνῆγε τὴν τάξιν πού ἐνεφάνιζεν ἡ πείρα ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν πρὸ πάσης πείρας ὑπάρχουσαν ἐνότητα τῆς ἀντιλήψεως.

Ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν, κατὰ ταῦτα, δὲν εἶνε θεωρία a priori. Το κῶρος της στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἱκανότητός της νὰ ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα· διὰ τὸν Πλάτωνα δὲ φαίνεται νὰ ἔχη ἀκριβῶς τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τῆς βεβαιότητος τὸν ὁποῖον εἶνε ἱκανὴ νὰ ἔχη μία ὑπόθεσις. Ὅμιλεῖ περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν ὡς τῆς ἰσχυροτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας ἀρχῆς ποὺ εἶνε δυνατόν νὰ παραδεχθῆ κανεὶς (Φαίδων 100 A, D) καὶ εἶνε βέβαιος ὅτι ποτέ δὲν θὰ ἀνατραπῆ αὕτη. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μίαν μόνον ἀποψιν τοῦ ζητήματος: αἱ κυριαρχοῦσαι ἀρχαὶ εἰς οἷονδήποτε πεδῖον τῆς γνώσεως εἶνε δυνατόν νὰ δοκιμασθοῦν εἴτε διὰ τῆς κατιούσης μεθόδου, δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸν κόσμον τῆς πείρας — δηλαδή δι' ἐπαληθεύσεως· εἴτε διὰ τῆς ἀνιούσης διαδικασίας κατὰ μῆκος τῆς τετμημένης γραμμῆς· δηλαδή εἶνε δυνατόν νὰ συναχθοῦν ἐκ πρώτων ἀρχῶν, τοῦθ' ὅπερ εἶνε σύμφωνον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν (Φαίδων 101 D). Ἡ πρώτη μέθοδος μᾶς δίδει τὴν πιθανότητα (ἢ ὁποῖα ὅμως δυνατόν νὰ εἶνε ἰσχυρά)· ἡ δευτέρα μᾶς δίδει τὴν ἀπόλυτον ἀπόδειξιν καὶ βεβαιότητα. Ὁ Πλάτων ἐξετάζει καὶ ἐρευνᾷ τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίαν καὶ κατὰ τὰς δύο αὐτὰς μεθόδους.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν σαφῆ ἀντίληψιν τοῦ θέματος τῆς ἐρεῦνης μας. Ὁ Πλάτων ἀρύεται τὰ παραδείγματά του περὶ ἰδεῶν ἀπὸ εὐρύτατον πεδῖον. Τὰ ἐξῆς εἶνε μερικὰ ἐκ τῶν παραδειγμάτων του: δικαιοσύνη, κάλλος, ὑγεία, δύναμις, ἀνάστημα, βούς, λευκόν, ἰσότης, περιττός (ἀριθμός), δύο. Κατὰ ταῦτα αἱ ἰδέαι εἶνε καὶ κανονιστικαὶ καὶ περιγραφικαὶ (ἄνκαι κατὰ τελευταῖον λόγον ἢ διάκρισις αὕτη δὲν ἔχει κανένα νόημα). Τὰ εἶδη εἶνε ἐπίσης εἴτε τῆς ἠθικῆς εἴτε τῆς φυσικῆς. Ἐν τῷ συνόλω, εἰς τοὺς πρώτους του διαλόγους ὁ Πλάτων ἀντιλαμβάνεται τὰς ιδέας ἰδίως κατ' ἔντασιν. Αἱ χρησιμοποιούμεναι λέξεις εἶνε «ἰδέα, μορφή, εἶδος, οὐσία». Εἰς τοὺς μετέπειτα διαλόγους ἐξετάζει αὐτὰς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως· οὕτω ἀναφέρεται εἰς τὰς ιδέας ὡς εἰς «ἐννάδας, μονάδας, γένη» κλάσεις. Τὰ εἶδη λοιπὸν εἶνε καὶ χαρακτηριστικὰ καὶ κλάσεις. Ὅλα ὅμως τὰ χαρακτηριστικὰ δὲν εἶνε καὶ εἶδη: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχομεν χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα εἶνε ἀφηρημένα καὶ γενικά: αὐτὰ εἶνε τὰ εἶδη· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἔχομεν χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα εἶνε μοναδικὰ καὶ ἐκ τῆς πείρας· αὐτὰ εἶνε τὰ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντικειμένων τῆς πείρας («ὀρώμενα εἶδη.

Πολιτ. 410 D.). Κατὰ ταῦτα ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν δὲν ἐξαντλεῖ τὸν κόσμον τῶν χαρακτηριστικῶν. Ὑπάρχει τὸ ἐρυθρὸν ὡς νοητὸν καὶ τὸ ἐρυθρὸν ὡς αἰσθητὸν· ἡ ἐρυθρότης γενικῶς καὶ ἡ εἰδικὴ αὐτὴ ἐρυθρότης τοῦ τριανταφύλλου τούτου. Ὑπάρχει τὸ ἀπόλυτον κάλλος, ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ χρώματος τὸ ὁποῖον βλέπω (Φαίδων, 100 C): ὑπάρχει ἡ ἀπόλυτος ἰσότης, ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ ἰσότης τῶν δύο τούτων τεμαζίων ξύλου τὴν ὁποίαν ἀντιλαμβάνομαι· ὑπάρχει ἡ ἰδεώδης κλίση, ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ κλίση τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ὁ ξυλουργός· καὶ ἡ τελευταία αὐτὴ ἐπίσης εἶνε ἓνα ὑπόδειγμα ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι δυνατόν νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν τέχνην τοῦ ζωγράφου: ὑπάρχουν τὰ ἐκτὸς τοῦ χρόνου παραδείγματα ὡς ἐπίσης καὶ τὰ δημιουργημένα τοιαῦτα (Τιμ. 28-29). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἐκτὸς τῆς ἰδεώδους τάξεως καὶ ὑπεράνω αὐτῆς ὑπάρχουν τὰ εἰδικὰ κατασκευάσματα καὶ ἡ τάξις τῆς φύσεως. Ὁ Πλάτων ποτὲ δὲν ἀναπτύσσει τὰ ὅσα περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἀντίθεσιν αὐτὴν· δὲν φαίνεται μάλιστα νὰ ἔχη σαφῶς ἀντιληφθῆ αὐτὴν· ἡ ἀντίθεσις εἰς τὰ συγγράμματά του ὑπονοεῖται μᾶλλον παρ' ὅ,τι εἶνε ὀητῶς ἐκπεφρασμένη. Διὰ τοῦτο καὶ συνήθως ἀναφέρεται εἰς τὰ εἶδη καὶ εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ ὡς εἰς ἰσοδύναμα.

* * *

1) Τὰ εἶδη εἶνε πράγματα· καθ' ἑαυτά· δηλαδὴ δὲν εἶνε σχετικὰ πρὸς ὅ,τιδήποτε ἄλλο. Εἶνε ὅ,τι εἶνε. Τὰ εἶδη ἔχουν ἐσωτερικὸν περιεχόμενον: τὸ κάλλος εἶνε καθωρισμένη φύσις, τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ κανεὶς καθ' ἑαυτήν, καὶ συνισταμένη ἀφ' ἑαυτῆς. Εἰς τὸ πεδῖον τῆς πείρας τὸ μέγα εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ μικρὸν· εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν τὸ μέγεθος εἶνε ἀπόλυτον. Τὰ εἶδη εἶνε ἀπόλυτα, ἐν σχέσει α) πρὸς τὰ πράγματα, β) τὰς διανοίας γ) πρὸς τὰ ἄλλα εἶδη. Ἄς ἴδωμεν τὴν σχέσιν τῶν εἰδῶν πρὸς τὰ πράγματα: τὰ εἶδη δὲν εἶνε κεχωρισμένα ἀπὸ τὰ πράγματα οὐχ ἦττον ὁμως ἔχουν τὸ εἶναι τους ἐν ἑαυτοῖς. Αἱ ὁμοιομορφίαι (ταυτότητες) αἱ ὁποῖαι ἐπαναλαμβάνονται ἐν τῇ ῥοῇ εἶνε συνεστημέναι ἀνεξαρτήτως τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν ῥοήν. Ὅταν τὸ ψυχρὸν τοῦτο ἀντικείμενον παρέλθῃ παραμένει ἄθικτος ἡ οὐσία τοῦ ψυχροῦ· ὁμοίως, ἐὰν προστεθῆ ἓνα ἀκόμη ψυχρὸν ἀντικείμενον εἰς τὰ

ὑπάρχοντα ἴδη τοιαῦτα, κατ' οὐδὲν μεταβάλλεται ἡ φύσις τοῦ ψυχροῦ. Τὸ ψυχρὸν τοῦτο ἀντικείμενον γίνεται θερμόν· τὸ ψυχρὸν ὁμως εἶνε καὶ παραμένει ψυχρόν. Κατὰ ταῦτα τὰ πράγματα χρησιμεύουν ὡς παραδείγματα τῶν εἰδῶν τὰ ὅποια ὁμως δὲν ὑπάρχουν ὡς ἐξ ἐκείνων. Ἡ φύσις τῆς δικαιοσύνης παραμένει ἡ ἴδια ὅποιαιδήποτε καὶ ἂν εἶνε αἰσυνθῆκαι τῆς πόλεως ἢ τοῦ ἀτόμου εἰς τὰ ὅποια ἐπικρατεῖ. Ἐὰν θέλωμεν νὰ καθορίσωμεν ἂν ἡ πόλις αὐτὴ εἶνε δικαία δὲν θὰ ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἐποχὴν, τὴν γεωγραφικὴν θέσιν ἢ τὸν κώδικα τῆς πόλεως ταύτης.

Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν εἰδῶν ἀπὸ τὰ πράγματα γίνεται ἐπὶ πλέον καταφανὴς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ εἶδη εἶνε γνώμονες ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων εἶνε δυνατόν νὰ ἐκτιμηθοῦν τὰ πράγματα. Ἐχομεν λοιπὸν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ ἰδεώδους. Τὸ μέτρον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ μετρηθῇ μία ὑπάρχουσα κατάστασις πραγμάτων δὲν εἶνε σχετικὸν οὔτε πρὸς τὴν κατάστασιν αὐτὴν οὔτε πρὸς οἵανδήποτε ἄλλην κατάστασιν καθόσον εἶνε δυνατόν νὰ διατυπωθῇ τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ ὑπαρξις ὡς σύνολον εἶνε καλή. Κατὰ ταῦτα, τὰ μέτρα εἶνε καθωρισμένα καθ' ἑαυτὰ ἀσχέτως πρὸς οἵανδήποτε ὑπάρχουσαν πραγματικότητα.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὴν σχέσιν τῶν εἰδῶν πρὸς τὴν διάνοιαν. Τὰ εἶδη γινώσκονται· κατ' οὐσίαν μάλιστα ἡ γνῶσις τῶν εἰδῶν εἶνε ἔμφυτος. Ἐχομεν λοιπὸν τὴν ὑπαρξιν τῶν εἰδῶν ἐντὸς τῆς διάνοιας. Τὰ νοήματα εἶνε τὰ εἶδη ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἐνυπαρξεως αὐτῶν ἐντὸς τῆς διάνοιας. Τὸ νὰ ἰσχυριζώμεθα ὅτι τὰ νοήματα εἶνε ἔμφυτα ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ διατεινώμεθα ὅτι ἡ διάνοια εἶνε μαζὶ μὲ τὴν πραγματικότητα. Αὐτὸ ποὺ λέγομεν «ἀνακάλυψις» τοῦ πραγματικοῦ εἶνε κᾶτι ἀνύπαρκτον. Ἐὰν λάβωμεν ὡς ἀφετηρίαν τὴν διάνοιαν ὡς κεχωρισμένην ὄντοτητα θὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν διάνοιαν ὡς κατανοοῦσαν τὰ ἴδια ἑαυτῆς περιεχόμενα. Εἶνε ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μίαν ἔμφυτον αἰσθησιν (intuition) τοῦ πραγματικοῦ. Ἡ θεωρία περὶ τοῦ ἔμφυτου τῶν ἰδεῶν εἶνε ἡ θεωρία περὶ τῆς οὐσιώδους συναφείας τῆς διανοίας πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ διανοία ἐξ αὐτῆς τῆς φέσεώς της γινώσκει τὸν κόσμον· οὕτω δὲ ἡ διάνοια ὑπερβαίνει ἑαυτὴν καὶ κοινωνεῖ πρὸς ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶνε αὐτή. Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι ἡ γνῶσις εἶνε ἀνάμνησις ἐκείνου τὸ ὅποιον ἡ διάνοια ἐθεάσατο εἰς προ-

γενεστέραν ζωὴν ὅταν ἦτο χωρισμένη ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὰ ἀνωτέρω εἶνε δυνατόν νὰ ἐρμηνεύσωμεν κατὰ γράμμα, προτιμώτερον ὅμως εἶνε νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς μῦθον ἀποδίδοντα τὴν θεωρίαν τῆς συνενώσεως τῆς διανοίας πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ γνῶσις δὲν εἶνε κανὲν τυχαῖον συμβαμβηκός, ἢ κανὲν γεγονὸς ποὺ δυνατόν νὰ συμβῆ εἰς τὴν διάνοιαν ἢ καὶ νὰ μὴ συμβῆ: περιλαμβάνεται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τῆς διανοίας.

Ἡ θεωρία τῆς ἐνυπάρξεως τῶν εἰδῶν ἐντὸς τῆς διανοίας εἶνε ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῆ διὰ τῆς θεωρίας περὶ τοῦ ἀπολύτου χαρακτηρισμοῦ τῶν εἰδῶν. Ἡ διάνοια γινώσκει τὰ εἶδη τὰ ὁποῖα δὲν κατασκευάζει: τὰ εἶδη ἔχουν τὸ εἶναι τους ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ των. Ἐὰν ἡ γνῶσις κατεσκεύαζε τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς δὲν θὰ ἦτο γνῶσις: διότι ἡ γνῶσις εἶνε σχέσις πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε ὅπως εἶνε ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν τὸ διανοεῖται τις ὡς τοιοῦτον. Δὲν ἔχομεν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ εἶδους ὡς τοιούτου (ὡς εἶδους) καὶ τοῦ εἶδους ὅπως εἶνε. Δὲν ὁμιλοῦμεν μόνον περὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἀλλὰ περὶ τῆς γνώσεως ὡς τοιαύτης: αἱ ιδιότητες τῶν ἀριθμῶν εἶνε ἀναγκαιότητες τὰς ὁποίας οὔτε οἱ θεοὶ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἀποκρούσουν (Νόμοι 818 A). Τὰ εἶδη εἶνε ἀπόλυτα διὰ τὸν Θεόν.

Δυνατόν νὰ προβληθῆ ἢ ἀντίρρησης ὅτι δὲν μοῦ εἶνε δυνατόν νὰ γνωρίσω ἓνα ἀντικείμενον «ἔξω» ἀπὸ ἐμένα εὕρισκόμενον: ἡ γνῶσις εἶνε κατ' ἀνάγκην μία ἀλλοίωσις τῆς διανοίας: τὸ δι' ἀντικείμενόν της εἶνε περιεχόμενον τῆς διανοίας. Οὕτω, κατὰ τὸν Descartes, ἡ διάνοια εἶνε οὐσία τῆς ὁποίας ἡ σκέψις εἶνε μία ιδιότης. Εἰς τὴν γνῶσιν, ἡ διάνοια εὕρισκεται κεκλεισμένη ἐν ἑαυτῇ. Μία τοιαύτη ἀντίρρησης στηρίζεται μόνον ἐὰν δεχθῶμεν τὴν λογικὴν τοῦ τύπου ὑποκείμενον—κατηγορούμενον: οἰαδήποτε ἀλήθεια περὶ ὄντοτήτος τινος ἐκφράζει μίαν ιδιότητα (κατηγορούμενον) περὶ αὐτῆς: συνεπῶς δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ μίας ὄντοτήτος καὶ ἄλλης ὄντοτήτος. Εἰς τὸν Πλάτωνα δὲν ὑπάρχει καμμία ἀπόδειξις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιαύτης τινὸς λογικῆς τύπου ὑποκείμενον—κατηγορούμενον: τοῦναντίον μάλιστ' ἔστι πάροχον ἀφθονοὶ ἀποδείξεις ὅτι ἡ λογικὴ του (ἐφ' ὅσον εἶνε κατ' ἀρχὴν δυνατόν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Πλάτων εἶχε σύστημα λογικῆς) ἦτο μία λογικὴ τῆς συνθέσεως. Τὰ εἶδη κοινωνοῦν πρὸς ἀλληλα, τὰ

ἀντικείμενα ἀντιγράφουν τὰ εἶδη· ἡ ψυχὴ κατανοεῖ τὰ εἶδη.

Τέλος τὰ εἶδη δὲν εἶνε σχετικὰ τὰ μὲν πρὸς τὰ δέ. Φυσικά, ὅπως εἶπομεν ἤδη, τὰ εἶδη κοινωνοῦν πρὸς ἄλληλα. Διὰ τὴν κοινωνίαν ὁμοῦς εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε, ἕκαστον εἶδος εἶνε μία φύσις καθ' ἑαυτὴν ἢ ὁποῖα ἀντιτίθεται πρὸς τὰ ἄλλα εἶδη. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἕκαστον ἐκ τῶν εἰδῶν εἶνε ἓνα ἄτομον, «ἕκαστον» (Πολιτ. 479 E). ἕκαστον εἶδος εἶνε ἓν τι. Ἡ κοινωνία δὲν εἶνε συγχώνευσις· κατὰ τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν πρὸς ἄλληλας σχέσεις τὰ εἶδη διατηροῦν τὴν ταυτότητά των. Οὕτω εἰς τὸν Τίμαιον (52 A) λέγει ὁ Πλάτων ὅτι «ἓν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτ' εἶδος ἔχον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποιῶν».

2) ἕκαστον εἶδος ἀποκλείει τὸ ἀντίθετόν του. Εἰς τὸν συγκεκριμένον κόσμον μας τὰ ἀντίθετα γεννῶνται ἐκ τῶν ἀντιθέτων· π.χ. ὁ θάνατος ἐκ τῆς ζωῆς. Εἶνε ὁμοῦς ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων ὡς τοιούτων καὶ τῶν πραγμάτων εἰς τὰ ὁποῖα τὰ ἀντίθετα εἶνε παρόντα (Φαίδων 103 B)· καὶ λέγομεν τότε ὅτι τὰ ἀντίθετα ὡς τοιαῦτα δὲν γεννοῦν τὰ μὲν τὰ δέ. Καὶ γενικώτερον, εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης τὰ ἀντίθετα εἶνε συγχρόνως παρόντα· «εἰς τὸν Σιμμίαν ὑπάρχει ταυτοχρόνως καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ σμικρότης», ἀφοῦ «ὁ Σιμμίας εἶνε μεγαλείτερος (ὑψηλότερος) τοῦ Σωκράτους καὶ μικρότερος τοῦ Φαίδωνος» (Φαίδων 102 B). Τὸ μέγεθος ὁμοῦς ὡς τοιοῦτον δὲν ἐπιδέχεται τὴν σμικρότητα καὶ δὲν ὑφίσταται ἀπὸ μέρους τῆς ἀλλοίωσίν τινα. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἕκαστον εἶδος ἀποκλείει τὸ ἀντίθετόν του εἶνε σπουδαῖον· εἶνε ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐν ἕκαστον εἶδος εἶνε εἰδικὴ καὶ καθωρισμένη φύσις καὶ ἡ ὁποῖα καθιστᾷ δυνατὰς σαφεῖς καὶ ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένας ἰδέας. Ἐνῶ ἐξ ἐναντίας τὰ ἐκ τῆς πείρας χαρακτηριστικὰ εἶνε διαφορούμενα· τὸ ὠραῖον φαίνεται ἄσχημον, τὸ δίκαιον ἄδικον, τὸ διπλοῦν φαίνεται ἐξ ἴσου ἡμισυ ὅσον καὶ διπλοῦν (Πολιτ. 479 B).

3) Πλὴν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀντιθέτων ἔχομεν ἐπὶ πλέον καὶ ἀπόλυτον διαφορὰν τοῦ ἑνὸς εἶδους ἀπὸ τὸ ἄλλο. ἕκαστον εἶδος εἶνε «ἑαυτὸ» καὶ συνεπῶς διάφορον καὶ διακεκριμένον ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο· ἡ λευκότης εἶνε «ἕτερον» ἀπὸ τὴν στρογγυλότητα. ἕκαστον εἶδος

εἶνε ταυτὸν πρὸς ἑαυτὸ καὶ διάφορον ἀπὸ κάθε ἄλλο εἶδος. Ἐδῶ ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ τὴν κατηγορίαν τοῦ «καθαροῦ» ἐπὶ τῆς ὁποίας τόσον ἐπιμένει ὁ Πλάτων. Ἡ τελεία καὶ ἰδεώδης καθαρότης ἐπιτυγχάνει νὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν κατὰ τοῦτο ὅτι ἕκαστον εἶδος εἶνε «ἀμιγές» οἰουδήποτε ἄλλου καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶνε ἀπλοῦν. Ἐκαστὸν εἶδος εἶνε ὠρισμένως ἑαυτό. Οὕτω λέγει ὁ Πλάτων ὅτι «σμικρὸν ἄρα καθαρὸν λευκὸν μεμιγμένον πολλοῦ λευκοῦ λευκότερον ἅμα καὶ κάλλιον καὶ ἀληθέστερον γίνεταί» (Φιλ. 53 Α, Β). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὰ τὰ ἐκ τῆς πείρας χαρακτηριστικὰ εἶνε ἀκάθαρτα καὶ σύνθετα Ἡ χαρὰ εἶνε ἀναμεμιγμένη μὲ λύπην, διότι ἡ χαρὰ εἶνε ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν λύπην. Τὸ ἐμπειρικὸν (φαινόμενον) χροῶμα αὐτοῦ τοῦ τραπέζιοῦ εἶνε καφετί· τὸ χροῶμα αὐτὸ εἶνε ἓνα συγκεχυμένον μίγμα ἀπὸ καφετί μὲ μαῦρο καὶ κίτρινον. Κάθε ἐμπειρικὸς χαρακτηρισμὸς εἶνε ἀνάμικτος· δὲν εἶνε ποτὲ ὠρισμένως τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· δὲν εἶνε δυνατόν νὰ περιγραφῇ ὑπὸ καμίας ὠρισμένης ἐννοίας ἢ ὑπὸ ομάδος τινὸς ἐννοιῶν. Ὁ τάδε εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλός· ἓνας ἄλλος εἶνε ἔξυπνος ἀλλὰ καμμία φορὰ καὶ ἀνόητος. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ὅμηρος κουτουλάει καμμιὰ φορὰ!

Τὸ πρᾶγματι πραγματικὸν εἶνε λοιπὸν κατὰ τὸν Πλάτωνα ἀπλοῦν, ἀδιαίρετον καὶ ἄνευ μερῶν («ἄμερές» Σοφ. 245 Α). Τὰ εἶδη εἶνε στοιχεῖα, ὅπως τὰ γράμματα μιᾶς συλλαβῆς. Ἡ ἀντίρρησης ὅμως προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Πλάτων ὀρίζει τὰ εἶδη· εἰς τὸν Σοφιστήν (221 Β) ἐπὶ παραδείγματι μᾶς δίδει μακροσκελῆ καὶ πολύπλοκον ὀρισμὸν τῆς ἀλιείας (ἀγκυστρευτικῆς) ὡς ἑνὸς εἶδους θηρεύσεως ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου ἑνὸς ὠρισμένου εἶδους ζώου. Εἰς τὸν ὀρισμὸν δὲν ἀναλύει ἄρα γε ὁ Πλάτων τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀλιείας εἰς μέρη, καὶ ἐὰν ναί, δὲν εἶνε ἄρα ἡ ἰδέα τοῦ ἀλιεύειν εἶδος σύνθετον; Εἰς τὴν ἀντίρρησιν ταύτην εἶνε δυνατόν νὰ ἀπαντήσωμεν κατὰ δύο τρόπους. Ἡ μία ἀπάντησις θὰ εἶνε ὅτι ἐνῶ πρᾶγματι ἓνα εἶδος εἶνε σύνθετόν τι, τὰ μέρη του ὅμως εἶνε συνηνωμένα εἰς ἀδιάσπαστον ἐνότητα καὶ ἀποτελοῦν ἓν ὅλον (Σοφ. 245 C). Αὕτη νομίζομεν ἐπίσης ὅτι εἶνε ἡ ἐννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ περιγράφεται ὡς ἀποτελουμένη ἀπὸ διακεκριμένα μέρη (λόγος, πνεῦμα, θυμὸς) καὶ ὅμως ὡς ἀπλῆ. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν θὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ εἶδος εἶνε ἀπλοῦν ἐν τῇ

ἐννοία ὅτι, καίτοι σύνθετον, ἀποτελεῖ ἐν ὅλον, ἐξυπονοουμένου συγχρό-
 νως ὅτι τὸ ὅλον εἶνε κᾶτι περισσότερον ἀπὸ ἓνα ἄθροισμα μερῶν.
 Μία ἄλλη ἀπάντησις, ἴσως καὶ καταλληλοτέρα, θὰ εἶχεν ὡς ἑξῆς: Βε-
 βαίως ἓνα εἶδος εἶνε δυνατὸν γὰ ὁρισθῆ· ἀλλὰ τὸ νὰ ὁρίσῃ κανεὶς δὲν
 σημαίνει νὰ ἀναλύσῃ· σημαίνει μίαν συσχέτισιν (κοινωνίαν) πρὸς ἄλλα
 εἶδη. Ὁ ὁρισμὸς διαπιστώνει οὐσιώδεις σχέσεις. Μία δεδομένη ἰδέα
 ὁρίζεται ὑπὸ τῆς σχέσεώς της πρὸς διάφορα γένη τῶν ὁποίων εἶνε
 αὐτὴ ἓνα εἶδος. Τὸ τοιοῦτον ἀνάγκη νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς σχέσις μεταξύ
 ἀνεξαρτητῶν εἰδῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἰδέα τῆς «ἀγκιστροεπικῆς», καίτοι
 εἶνε δυνατὸν νὰ ὁρισθῆ, εἶνε ἀπλή.

* * *

Ἄς συγκρίνωμεν τώρα τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν πρὸς τὸν κόσμον τῆς
 δόξης, καθ' ὅσον ὁ τελευταῖος οὗτος μεταλαμβάνει τοῦ μὴ ὄντος. Ἐνα
 συγκεκριμένον ἀντικείμενον ὑπάρχει «διὰ» κᾶτι τι ἄλλο· ὑπάρχει λοιπὸν
 «διὰ» κᾶποιον δεδομένον ὃν τὸ ὅποιον ἀντιλαμβάνεται. Δὲν ἔχει ἀνε-
 ξάρτητον φύσιν: εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον φαίνεται εἰς μίαν διάνοιαν ὅτι
 εἶνε. «Ὡστε εἴ τις εἶναί τι ὀνομάζει, τινὶ εἶναι ἢ τινὸς
 ἢ πρὸς τι ὀητέον αὐτῷ» (Θεαίτ. 160 B). Ὁ κόσμος τῆς δόξης
 στερεῖται ἀντικειμενικότητος· ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ὅλαι αἱ ἐντυπώσεις εἶνε
 ἐξ ἴσου ἔγκυροι· δὲν ὑπάρχει πλάνη εἰς τὰς αἰσθήσεις· ἐπὶ πλέον αἱ
 ψευδαισθήσεις τοῦ παράφρονος καὶ αἱ εἰκόνες τῶν ὀνείρων ἔχουν ἴσον
 κῦρος πρὸς τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἐν ἐγρηγόρσει εὗρισκομένου καὶ σώας
 ἔχοντος τὰς φρένας ἀνθρώπου. Ἡ διάκρισις μεταξύ φαινομένου καὶ
 πραγματικότητος καθὼς καὶ μεταξύ ἀληθείας καὶ πλάνης καταπίπτει.
 Ἀπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐντυπώσεων τῶν αἰσθήσεων τίποτε δὲν ἀπο-
 κλείεται. Ἐὰν δέ, γενικεύοντες, ἐπεκτείνωμεν τὴν σχετικότητα τῶν αἰ-
 σθήσεων εἰς σχετικότητα τῶν δοξασιῶν, τότε μία γνώμη εἶνε ἀληθῆς
 ἐφ' ὅσον τὴν ὑποστηρίζω, ὅλαι δὲ αἱ γνώμαι, εἴτε σύμφωνοι εἴτε ἀντι-
 φασικαί, εἶνε ἀληθεῖς. Κάθε διανοουμένη διάνοια εἶνε ἀλάνθαστος. Ἡ
 διάκρισις μεταξύ τοῦ ἀμαθοῦς καὶ τοῦ σοφοῦ, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ ἐννοία
 τοῦ εἰδικοῦ, χάνουν τὴν σημασίαν των, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχει πλέον
 μία πεποίθησις καλλιτέρα ἀπὸ μίαν ἄλλην. Ἐχομεν μίαν δημοκρα-
 τίαν τῶν διανοιῶν· ἐπίσης ὁμως καὶ μίαν δημοκρατικὴν ἰσότητά με-

ταξὺ τῶν ἐντυπώσεων. Ἡ κριτικὴ δὲν ἔχει πλέον λόγον ὑπάρξεως.

Εἰς ἓνα τοιοῦτον κόσμον δὲν ὑπάρχουν πλέον κοινὰ ἀντικείμενα. Κάθε μία ἐντύπωσις εἶνε μοναδικὴ διὰ τὸ ὑποκείμενον τὸ ὁποῖον ἔχει ἀντίληψιν αὐτῆς: ἕκαστος ἀντιλαμβανόμενος ἔχει διάφορον κόσμον. Ὁ κοινὸς εἰς πάντας κόσμος διαλύεται εἰς μίαν πληθὺν ἀτομικῶν κόσμων. Ἀφοῦ δὲ δὲν ὑπάρχουν ἀνεξάρτητα μέτρα δὲν ὑπάρχει καὶ τόπος διὰ τὴν πειθῶ ἐκτὸς ὑπὸ μορφὴν καθαρῶς προσωπικῆς ἐπιρροῆς. Ὅ,τι εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον μου ἔχει κῦρος δι' ἐμὲ καὶ μόνον. Δὲν ὑπάρχει συζήτησις οὔτε καὶ συνομιλία. Ἡ διάνοια εἶνε κλεισμένη μέσα εἰς τὸν ἰδικόν της κόσμον. Ἐκαστος ἄνθρωπος εἶνε αὐτάρκης ὅσον ἀφορᾷ τὴν γνῶσιν· ἕκαστη διάνοια εἶνε μόνη· ἕκαστον γνωστικὸν ὑποκείμενον καθορίζει τὰ ἰδικά του κριτήρια.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἰδιαίτερος κόσμος εἶνε κατατεμαχισμένος εἰς πλῆθος κόσμων ἀσυνδέτων καὶ ἀσυμμέτρων πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸν Σωκράτην ἀσθενοῦντα τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον φαίνεται διάφορον παρ' ὅ,τι φαίνεται εἰς τὸν Σωκράτην ὑγιαίνοντα: ἡ δὲ μία παράστασις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον διὰ τὴν ἄλλην. Δι' ἕκαστην κατάστασιν τοῦ ἀντιλαμβανομένου ἀνθρώπου ὑπάρχει καὶ ἓνας διάφορος κόσμος· καὶ δὲν μᾶς μένει πλέον παρὰ ὁ σολιπσισμὸς τῆς παρούσης στιγμῆς.

Δὲν ὑπάρχει κοινόν τι ἐγὼ τὸ ὁποῖον νὰ συνενῶνει τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐντυπώσεις ἢ τὰ διάφορα αὐτοῦ χρονικὰ τμήματα: καθ' ἕκαστην στιγμὴν τὸ ἐγὼ εἶνε νέον καὶ διάφορον. «Ὅταν ἀντιλαμβάνομαι ἓνα ἄλλο πρᾶγμα, γίνομαι καὶ ἐγὼ ἄλλος» (Θεαιτ. 160 Α). Ἡ ἀνάμνησις δὲν εἶνε ἐπαναφορὰ τοῦ παρελθόντος ἀλλ' εἶνε ἡ παράστασις μίας νέας εἰκόνας. Κατὰ ταῦτα δὲν ὑπάρχει συνοχὴ μεταξὺ τῆς παρούσης καὶ τῆς παρελθούσης ἱστορίας τοῦ ἐγώ. Μὲ μίαν λέξιν δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓν μόνον ἀντικείμενον κοινὸν εἰς πολλὰς διανοίας οὔτε ἓν μόνον ἐγὼ κοινὸν εἰς πολλὰς ποικίλας ἐντυπώσεις—ὑπάρχει μόνον μία σειρά φαινομένων εἰς μίαν σειρὰν ἀπὸ ἐγώ. Καὶ οὕτω ἔχομεν τὸ παράδοξον ἀποτέλεσμα ὅτι ἡ σχετικότης συνεπάγεται ἀπόλυτον πληθωρισμόν.

Εἰς ἓνα κόσμον ὅμως σχετικότητος τὰ πράγματα πλημμυρίζουν τὰ ὄριά των καὶ μεταβάλλονται τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο. Εὐρίσκονται οὕτω εἰς διαρκῆ ῥοὴν καὶ δὲν εἶνε ποτὲ τὰ αὐτά. Ὁ Πλάτων παραβάλλει τὸν

κόσμον τῆς δόξης πρὸς τὸ πέλαγος τῆς ἀπεριορίστου ἀνομοιότητος (Πολ. 273 D). Διαρκῶς γίνεται κάτι νέον, μία ἀπόλυτος πληθὺς ποιότητων. Ἐκαστον ἀντικείμενον ἔχει μοναδικὸν χαρακτῆρα· δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐπανάληψις οὔτε ἀναγνώρισις. Δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ εἰσέλθωμεν δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμόν· οὔτε καὶ μίαν φορὰν μάλιστα· διότι εἰς τὸ πέλαγος τῆς ὄξης δὲν ὑπάρχουν καταστάσεις αἱ ὅποια νὰ εἶνε δυνατόν νὰ ὑποδειχθοῦν ἢ νὰ χαρακτηρισθοῦν. Δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ ὁμιλήσωμεν οὔτε περὶ «τούτου» οὔτε περὶ «οὔτω». Ὁ κόσμος τῆς ὄξης δὲν εἶνε τίποτε καὶ τίποτε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῆι περὶ αὐτοῦ.

* * *

Θὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὰς ἀναλύσεις καὶ τὰς κρίσεις τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν καταστάσεων ἐφ' ὅσον αὗται συντείνουν πρὸς ἐπεξήγησιν τῶν γενικῶν μεταφυσικῶν αὐτοῦ θεωριῶν. Ἡ ὄρεξις, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν κόσμον τῆς δόξης καὶ τὴν γενικὴν μεταφυσικὴν κατάστασιν. Συνεπῶς πρέπει νὰ ἀναμένωμεν νὰ συναντήσωμεν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὄρεξεως, τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς σχετικότητος, τὰ ὅποια ἀνεκαλύψαμεν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης.

Ὁ Πλάτων παραβάλλει τὰ ἐπιθυμητικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πολυκέφαλον τέρας. Αἱ ὄρεξεις εἶνε ποικίλαι καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπαχθοῦν ὑπὸ μίαν ὀνομασίαν. Ὅπως ὁ κόσμος τῆς δόξης οὔτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος στερεῖται καθωρισμένου χαρακτῆρος. Οἷαδῆποτε δεδομένη ὄρεξις γεννᾶται ἔκ τινος κενοῦ, ἡ δὲ ἱκανοποίησις αὐτῆς ἔγκειται εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κενοῦ τούτου. Οὔτω πίνω νερὸν διὰ νὰ σβύσω τὴν δίψαν μου. Ἡ συνείδησις ὅμως μίας ὄρεξεως δὲν εἶνε οὔτε ἀποκλειστικῶς εὐχάριστος οὔτε ὀδυνηρά· εἶνε καὶ τὰ δύο· ὑπάρχει ὁ πόνος τοῦ παρόντος κενοῦ καὶ ἡ εὐχαρίστησις τῆς προβλεπομένης πληρώσεως. Εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ αἱ διάφοροι καὶ ἀντίθετοι ἰδέαι εἶνε κεχωρισμέναι· εἰς τὸν κόσμον ὅμως τῆς δόξης ὅλα συγχωνεύονται. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη συμβαδίζουν. Οὔτω ὁ Πλάτων περιγράφει τὸν φθόνον ὡς μίαν ψυχικὴν κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ λυποῦμαι καὶ χαίρω διὰ τὰ ἔτυχήματα τῶν φίλων μου. Ἡ ἐπιθυμία στερεῖται ἀγνότητος.

Ἐπὶ πλέον αἱ ὀρέξεις εἶνε βεβαρυμέναι μὲ σχετικότητα. Ἡ εὐχαρίστησις, ἡ ὁποία συνοδεύει τὸ σβύσιμο τῆς δίψας δὲν εἶνε οὐσιαστικὴ ιδιότης· ὑπάρχει μόνον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον ὑποκαθιστᾷ. Ἡ ἱκανοποίησις μίας ὀρέξεως συνίσταται εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ μίαν λύπην. Ὅταν δὲ ὑποκαθιστᾷ τὴν λύπην, ἡ εὐχαρίστησις ὑποκαθιστᾷ ἑαυτὴν διότι παραχωρεῖ τὴν θέσιν τῆς εἰς νέαν λύπην. Οὕτω ἡ ζωὴ τῆς ὀρέξεως ἐμφανίζει τὸν μεταβατικὸν χαρακτήρα τῶν γεγονότων ἐν τῷ χρόνῳ. «Διὰ τῆς πράξεώς μου αὐτῆς τοῦ νὰ πῶ ὕδωρ εὐρίσκουν τὸ τέλος των καὶ ἡ λύπη καὶ ἡ εὐχαρίστησις». Ἡ δὲ νέα λύπη, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξαφανισθείσης εὐχαριστήσεως γεννᾷ μίαν νέαν ἐπιθυμίαν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ σβύσιμο μίᾳς οἰασδήποτε ὀρέξεως εἶνε μία ἀτελεύτητος διαδικασία, διότι εἰς κανὲν ἀπὸ τὰ διάφορα στάδια ἡ ἱκανοποίησις δὲν εἶνε γνησία. Ὁ Πλάτων παρομοιάζει τὴν ὄλην ἐνέργειαν πρὸς τὸ νὰ χύνη κανεῖς νερὸ μέσα σ' ἓνα δοχεῖο ποὺ τρέχει· αὐτὸ τὸ ὅτι «τρέχει» εἶνε ἡ ἀποψις τοῦ μὴ-ὄντος εἰς τὴν ὄρεξιν.

Ἡ ζωὴ τῆς ὀρέξεως εἶνε μία συνεχῆς ῥοή. Μία ὄρεξις δὲν ἔχει καμμίαν ἐσωτερικὴν ἀρχὴν μέτρου ἢ μᾶλλον ἐπεκτείνεται διαρκῶς, καὶ ἀναποφεύκτως φέρει εἰς ὑπερβολήν. Ἡ φιλοδοξία εἶνε ἄνευ ὁρίων· ὅσον περισσότερον ἱκανοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία πρὸς ἀπόκτησιν ἰσχύος τόσον περισσότερον ζητεῖ νὰ κατακτήσῃ νέους κόσμους. Αἱ ὀρέξεις εἶνε ἀχόρταγοι· ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἀγάπη τοῦ χρόματος ὅταν παρουσιάζει τὴν μορφὴν τῆς φιλαργυρίας. Καὶ πάλιν, ὁ ἀχόρταγος χαρακτήρ τῆς ὀρέξεως προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ὄρεξις δὲν ἔχει πραγματικὸν τέλος· ἡ ὄρεξις δὲν εἶνε παρὰ μίᾳ ἀκατάσχετος ἐπιθυμία νὰ γλυτώσῃ κανεῖς. Ἐξ οὗ καὶ ἡ ὄρεξις ἐμφανίζει τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀπείρου.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίζει μὴ καθαρότητα μὲ ὡς συνέπειαν ἀκαθοριστίαν τῆς φύσεως, σχετικότητα, ῥοήν, αὐταπάτην. Ἐπὶ πλέον, ἡ ζωὴ τῆς ὀρέξεως εἶνε ἐσωτερικὴ διάσπασις. Ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν διαρκοῦς —καίτοι μὴ κεκηρυγμένου—πολέμου τόσον πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ὅσον καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του (Νόμοι 625 E, 626 A). Ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος, τόσον εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐσωτερι-

κὰς του σχέσεις, εὐρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ζούγλας, διότι αἱ ὀρέξεις εἶνε ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, ἀνταγωνιστικά. Μία ὁμὰς ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἔφεραν ἐπὶ ταῦτὸ μόνον αἱ ὀρέξεις των, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποτελοῦν κοινωνίαν: μία ὀρεξις θέτει ἑαυτὴν ὡς κατὰ τὸ ἀπόλυτον· δὲν ἀναγνωρίζει τὰς ἀξιώσεις οἰουδήποτε ἄλλου συμφέροντος· τὰ μεταχειρίζεται μόνον ὡς ὄργανα διὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς ἱκανοποίησιν. Κατὰ ταῦτα, ἕξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεώς της ἡ ἐπιθυμία εἶνε ἐγωϊστικὴ—βυθισμένη εἰς τὸν ἑαυτὸν της—ἐνῶ ἡ ζωὴ τοῦ λόγου εἶνε περιληπτικὴ, λαμβάνει δηλαδὴ ὑπ' ὄψιν της τὰ συμφέροντα τοῦ συνόλου. Ὁ ἐγωϊσμός εἰς τὴν συμπεριφορὰν εἶνε ὅ,τι εἶνε ὁ σολιπσιμός εἰς τὴν γνῶσιν. Εἰς τὸν κόσμον τῆς σχετικότητος, εἰς τὸν ὁποῖον οἰουδήποτε ἀντικείμενον εἶνε ὅ,τι φαίνεται εἰς τὸν ἀντιλαμβανόμενον ἀνθρώπον ὅτι εἶνε, ἕκαστον ἄτομον ἔχει τὸν ἰδιαίτερον αὐτοῦ κόσμον, οἱ δὲ ἀντιλαμβανόμενοι ποτὲ δὲν συναντῶνται ἐπὶ κοινοῦ τινος πεδίου. Καθ' ὅμοιον τρόπον, ὅταν τὴν ζωὴν κυβερνᾷ ἡ ὀρεξις, τὰ ἄτομα εἶνε χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν ἐμπόλεμον διότι οἱ σκοποὶ των εἶνε ἰδιωτικοί.

Ἡ ὀλιγαρχικὴ πόλις εἶνε κράτος διηρημένον, ἐστερημένον κοινότητος σκοποῦ· οἱ πλούσιοι ἐκμεταλλεύονται τοὺς πτωχοὺς· οἱ πτωχοὶ ἐξανίστανται ἐναντίον τῶν πλουσίων καὶ ἀρπάζουν τὰς περιουσίας των. Ἡ ὀλιγαρχικὴ κοινωνία παρουσιάζει τὴν διάσπασιν τοῦ κράτους εἰς διαφόρους ομάδας, ἕκαστη τῶν ὁποίων ἐπιδιώκει ἰδίους σκοπούς. Εἰς τὴν ὀλιγαρχικὴν κοινωνίαν κυριαρχεῖ τὸ ἐλατήριον τοῦ κέρδους· ἡ κοινωνία αὕτη εἶνε κτητικὴ καὶ ἐγωϊστικὴ κοινωνία. Ἀντιστοίχως δὲ τὸ ὀλιγαρχικὸν ἄτομον εἶνε ἀνθρώπος μικρός, μίζερους, φιλάργυρος· συσσωρεύει πλοῦτη, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐξοδεύει· δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν υἱὸν του μερικὰς ἀθώας καὶ ἀβλαβεῖς εὐχαριστήσεις διότι θεωρεῖ ταύτας ὡς σπατάλην, ἀγνοεῖ δὲ καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἐπιθυμίαν τοιούτων ἀβλαβῶν εὐχαριστήσεων. Ὁ ὀλιγαρχικὸς ἀνθρώπος εἶνε τὸ αὐστηρόν, ὑπερβαλλόντως ἐργατικὸν ὄν πού καταπνίγει ὅλας τὰς ὀρέξεις ἐκτὸς ἐκείνων πού ἀφοροῦν ἐπικερδῆ ἐργασίαν. Ἡ αὕτη στενότης ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ἡ στενότης αὕτη προσλαμβάνει μίαν περισσότερον ἐπιθετικὴν μορφήν. Ὅτι ὁ ὀλιγαρχικὸς ἀνθρώπος

ἀγνοεῖ, ὁ τυραννικός ἄνθρωπος τὸ καταπολεμεῖ δραστηρίως μὲ πρόθεσιν νὰ τὸ καταστρέψῃ. Ἡ φύσις τόσον τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ὅσον καὶ τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποστῆ στρέβλωσιν ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εὐρίσκονται καὶ οἱ δύο κεκλεισμένοι ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀτομικῶν συμφερόντων· στεροῦνται τοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς αὐτο-ὑπερβάσεως ὅπως εὐρίσκομεν αὐτὸ εἰς τὸν φιλόσοφον ὁ ὁποῖος ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπήλαιον καὶ μεταλαμβάνει τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν τιμῶν τῶν ἐκεῖ φυλακισμένων.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν κριτικὴν τοῦ Πλάτωνος διὰ τὴν δημοκρατίαν. Ὁ δημοκρατικός ἄνθρωπος εἶνε τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τόσον τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ὅσον καὶ τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου ἐκεῖνοι εἶνε ἀποκλειστικοὶ οὗτος τὰ περικλείει ὅλα. Εἶνε ἀνίκανος νὰ εἴπῃ ὅχι εἰς οἵανδήποτε ὄρεξιν· ὅλαι αἱ ἐπιθυμίαι εἶνε ἔγκυροι καὶ πρέπει νὰ ἰκανοποιηθοῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δημοκρατικός ἄνθρωπος δὲν ἔχει καθωρισμένην φύσιν· παραδίδεται τόσον εἰς τὰς καλὰς ὅσον καὶ εἰς τὰς κακὰς ἐπιθυμίας. Εἶνε ἢ συγχώνευσις ὅλων τῶν τύπων· εἶνε συγχρόνως φιλόσοφος, ἀθλητὴς καὶ ἀκόλαστος. Στερεῖται, κατὰ ταῦτα, ἀπλότητος· εἶνε τὰ πάντα καὶ συνεπῶς τίποτε. Ὁ δημοκρατικός ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἀνεξάρτητον ὑπαρξιν· εἶνε ἀνοικτὸς εἰς τὰς ποικίλας ἐπιρροὰς τοῦ περιβάλλοντος καὶ εἰς τὰς ὑποβολὰς τῶν φίλων του· τὸ εἶναι του ὑφίσταται μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὰς περιβαλλούσας ταύτας συνθήκας. Κατὰ ταῦτα εἶνε τὰ πάντα, δι' ὅλους καὶ δι' ὅλας τὰς περιστάσεις. Εἶνε πληθὺς. Οὕτω ὁ Πλάτων παρομοιάζει τὴν δημοκρατικὴν πόλιν πρὸς ἓνα κατάστημα ὅπου πωλοῦνται ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἐμπορεύματα, διότι ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία ἔχει μεγάλην ποικιλίαν ἐθίμων καὶ ἰδιοτροπιῶν· ἀνέχεται πᾶσαν οἵανδήποτε συμπεριφορὰν ὅσονδήποτε ἐκκεντρικὴ καὶ ἂν εἶνε. Συνέπεια τούτου εἶνε ὅτι ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία καὶ τὸ δημοκρατικὸν ἄτομον εἶνε γραφικοὶ καὶ μαγευτικοί· ἡ ποικιλία τῶν ὅμως δὲν εἶνε παρὰ μία ἀρνητικὴ ἰδιότης διὰ τὸν λόγον ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἑλλειψιν ἐκλεκτικῆς τινος ἀρχῆς. Ἐκάστη ἐπιθυμία εἶνε ἔγκυρος, ἕκαστον ἄτομον πρέπει νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ὑπάρχει κριτικὴ, δὲν ὑπάρχει αὐτο-πειθάρχησης. Ὁ παραλληλισμὸς μεταξὺ τῆς δημοκρατικῆς ἀπόψεως καὶ τῆς τοῦ ἐμπειρισμοῦ εἶνε προφανής· κατὰ τὴν μίαν οἵανδήποτε ἐπιθυμία ἀνάγκη νὰ ἰκανοποιηθῇ.

κατὰ τὴν ἄλλην κάθε ἀντίληψις εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρισθῆ. Καὶ αἱ δύο ἀπόψεις εἶνε ὀλοκληρωτικαὶ (totalitaire) καὶ αἱ δύο ὁμως εἶνε ἀναρχικαὶ διότι ἀρνοῦνται τὴν ὑπαρξιν ἀντικειμενικῶν μέτρων.

Μία δημοκρατικὴ κοινωνία εἶνε ὑπὲρ τῆς ἰσότητος· ὅλαι αἱ ἐπιθυμῖαι καὶ ὅλα τὰ ἄτομα ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Οἱ γεροντότεροι ἐπηρετοῦν τοὺς νεωτέρους· οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητάς· οἱ ἀμαθεῖς τυγχάνουν τῶν αὐτῶν ἐνδείξεων σεβασμοῦ ὅπως καὶ οἱ σοφοί· οἱ γὰρ ἰσοδυναμοῦν μετὰ τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω καὶ εἰς ἓνα κόσμον ὅπου κυριαρχεῖ ἡ σχετικότης, ὅπου κάθε πρᾶγμα εἶνε ὅ,τι φαίνεται πῶς εἶνε, ὅλα τὰ δεδομένα καὶ ὅλαι αἱ γνῶμαι εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως καὶ οἵαδήποτε κριτικὴ εἶνε ἀποκλεισμένη. Αἱ γνῶμαι ἑνὸς ἀμαθοῦς εἶνε ἀληθεῖς ἀπὸ τῆς ἀπόψεώς του· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἕξ ἴσου σοφοί.

Ἄς ὀψώμεν ἐν βλέμμα εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Ὁ ζωγράφος δημιουργεῖ τὸ ἀντίγραφον ἑνὸς ἀντιγράφου. Ἐργάζεται μὲ ψευδαισθήσεις ἐνῶ ὁ φιλόσοφος ἐργάζεται μὲ πραγματικότητας. Ἄς διαιρέσωμεν τὸ ἔργον τοῦ ζωγράφου εἰς δύο μέρη· εἰς τὸ στάδιον τῆς παρατηρήσεως καὶ εἰς τὸ στάδιον τῆς δημιουργίας. Ὁ ζωγράφος παρατηρεῖ τὴν συγκεκριμένην κλίνην τὴν ὁποίαν κατασκεύασεν ὁ ξυλουργὸς κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἰδεώδους κλίνης. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ ζωγράφος δὲν παρατηρεῖ τὴν συγκεκριμένην κλίνην ὅπως εἶνε ἀλλ' ὅπως φαίνεται αὕτη ἀπὸ τοῦ σημείου ποὺ τὴν παρατηρεῖ. Οὕτω τὸ σχῆμα τῆς εἶνε στρεβλωμένον· ἀλλὰ καὶ τὸ χρῶμα τῆς εἶνε στρεβλωμένον ὡς ἐκ τῆς ἀντιθέσεώς του πρὸς ἄλλα χρώματα. Κατὰ ταῦτα ὁ ζωγράφος βλέπει τὸ ἀντικείμενον ὅπως τοῦτο ἐμφρονίζεται ἀπὸ ἰδιαιτέρας ἀπόψεως.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὸν ζωγράφον ὡς παραγωγόν. Ἐκεῖνο ποὺ κατασκευάζει ὁ ζωγράφος δὲν εἶνε πραγματικόν τι ἀντικείμενον ἀλλ' ἀπλῶς ἡ παράστασις ἑνὸς πραγματικοῦ ἀντικειμένου. Ἡ εἰκὼν μίας κλίνης δὲν εἶνε κλίνη, ὅσον ὀλίγον εἶνε πραγματικὴ κλίνη ἢ ἀντανάκλασις αὐτῆς ἐντὸς κατόπτρου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ζωγράφος δὲν κατασκευάζει κάτι τὸ πραγματικόν· δὲν εἶνε «δημιουργός» (ὅπως ὁ τεχνίτης). Τόσον ὡς παρατηρητὴς ὅσον καὶ ὡς κατασκευαστὴς ὁ ζωγράφος ἐργάζεται μὲ ψευδαισθήσεις.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν ἀποψιν τῆς ποιητικῆς διαθέσεως. Ὁ ποιητής, ὡς ἐκ τῆς αἰσθηματικότητός του εἰσέρχεται ἐντὸς τῶν σκηνῶν τὰς ὁποίας περιγράφει· τὸ δὲ ἀκροατήριον, πὺ παρακολουθεῖ τὸ δράμα, ὑποφέρει μαζὶ μὲ τὸν ἥρωά του. Τὰ αἰσθήματα ὅμως αὐτά, εἴτε τοῦ ποιητοῦ εἴτε τοῦ κοινου, εἶνε ψευδο-αἰσθήματα. Ἡ καλλιτεχνία εἶνε ἀπάτη, ἢ ὅπως ὁ Πλάτων τὴν ἀποκαλεῖ, εἶνε «παιδιά». Δὲν εἶνε σοβαρὰ ἐργασία καὶ στερεῖται ἀληθείας καὶ εἰλικρινείας. Τὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ δὲν εἶνε πραγματικά. Αἱ ἀντιλήψεις του ἀφοροῦν μόνον τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὄχι τὴν πραγματικότητα· τὰ δημιουργήματά του δὲν εἶνε ἀληθῆ, εἰλικρινῆ πλάσματα.

Οὕτω λοιπὸν βλέπομεν ὅτι αἱ κρίσεις τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἡ ἀνάλυσις του τῶν ὀρέξεων, αἱ σκέψεις του ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς, ἡ κριτικὴ του ἐπὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ὅλα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὄντολογίας του καὶ εἶνε συνέπειαι αὐτῆς. Αἱ ἡδοναὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ ὁ κόσμος τῆς δόξης εἶνε ἕξ ἴσου παροδικά. Ὁ δημοκρατικὸς ἄνθρωπος, καὶ ὁ κόσμος ὡς συλλαμβάνει αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἀντίληψις εἶνε ἕξ ἴσου «πολλὰ» ἐστερημένα ἀποκλειστικότητος. Τόσον ἡ ζωὴ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ἀνθρώπου ὅσον καὶ ὁ κόσμος εἰς τὸν ὁποῖον κυριαρχεῖ ἡ σχετικότης εἶνε κατατετμημένα εἰς ἰδιαίτερα ἐγὼ ἢ ὁμάδας. Ἡ σπουδαιότης τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος ἐγκεῖται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ φῶς τὸ ὁποῖον ὀρίπτουν αὐταὶ ἐπὶ τῶν ἀπόψεών του σχετικῶς πρὸς τὰ συγκεκριμένα ἠθικὰ ζητήματα. Ἐλέχθη—καὶ συμφωνοῦμεν πρὸς αὐτὸ—ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος δὲν ἀποτελεῖ σύστημα. Καὶ ὅμως εἶνε σύστημα ὡς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ σκέψις του ἔχει συνοχήν. Ἐὰν λέγοντες σύστημα, ἐννοοῦμεν ἓνα σύνολον σαφῶς διατυπωμένων ἰδεῶν, εὗρισκομένων μεταξὺ των εἰς σχέσιν προτάσεων καὶ συμπεράσματος, τότε ἀναντιρρήτως ἡ σκέψις του δὲν εἶνε συστηματικὴ. Οὐχ ἦττον ὅμως εἶνε συστηματικὴ ὡς ἐκ τοῦ ὅτι τὰ διάφορα τμήματα ἀποτελοῦν ἓνα σχέδιον τοιοῦτον ὥστε αἱ ὄντολογικαὶ αὐτοῦ θεωρίαι καὶ αἱ συγκεκριμέναι αὐτοῦ ἀπόψεις νὰ ἐνισχύωνται ἀμοιβαίως.

* * *

Εἰς τὰς προηγουμένας παραγράφους ἐμελετήσαμεν τὰ εἶδη καὶ τὰ

πράγματα ὡς διακεκριμένους κόσμους. Μία τοιαύτη περιγραφή εἶνε τὸ προῖον ἀφαιρέσεως. Ὑπάρχει ὅμως ἡ ἀμοιβαία σχέσις τῶν δύο κόσμων καὶ ἀμεσον ἔργον μας θὰ εἶνε νὰ διευκρινίσωμεν τόσον τὴν φύσιν ὅσον καὶ τὸν βαθμὸν τῆς σχέσεως ταύτης. Ἡ σχέσις τῶν εἰδῶν καὶ τῶν πραγμάτων («πράγματα, ἔργα») εἶνε ἀμφιμερής. Τὰ εἶδη εἶνε ἐντὸς τῶν πραγμάτων, εἶνε ὅμως ἐπίσης καὶ ἐπέκεινα αὐτῶν. Τὰ πράγματα μεταλαμβάνουν τῶν εἰδῶν ἔχομεν ὅμως καὶ τὴν ἀνικανότητα τῶν πραγμάτων νὰ μετέχουν πλήρως καὶ καταλλήλως τῶν εἰδῶν. Οὕτω, ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τῆς «παρουσίας» τῶν εἰδῶν εἰς τὰ πράγματα καὶ τῆς «κοινωνίας» μετ' αὐτῶν (Φαίδων 100 D, Πολιτ. 476 A) ὁμιλεῖ ὅμως ἐπίσης περὶ τῶν εἰδῶν ὡς «παραδειγμάτων» ποὺ τὰ ἀπομιμοῦνται τὰ πράγματα. Ὁ κόσμος τῆς δόξης εἶνε μίγμα ὄντος καὶ μὴ-ὄντος· τὸ ὄν προδίδει τὴν ἐνύπαρξιν τῶν εἰδῶν, τὸ μὴ-ὄν τὴν ὑπέροβασιν αὐτῶν. Θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ πρῶτον.

Εἰς τὸν Φίληβον ὁ Πλάτων περιγράφει τὸν κόσμον ὡς μίγμα ἐκ τοῦ Πέρατος καὶ τοῦ Ἀπείρου: τὸ συγκεκριμένον, συνεπῶς, ἀντικείμενον εἶνε κἄτι σύνθετον τοῦ ὁποίου τὸ Πέρας εἶνε ἓν ἐκ τῶν συστατικῶν. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι τὸ Πέρας εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ καθορισμοῦ, ὡς ἐκδηλοῦται αὕτη εἰς τὰς διαφόρους ἀναλογίας συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ἔχουν κατασκευασθῆ τὰ συγκεκριμένα πράγματα. Ἐὰν ἐρμηνεύσωμεν τὰ εἶδη ὡς τοὺς διαφόρους τρόπους τοῦ Πέρατος —μὲ μίαν λέξιν ὡς τὰς ἀναλογίας— θὰ ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι τὰ εἶδη θὰ εἶνε συστατικὰ στοιχεῖα τῆς μικτῆς κλάσεως, τουτέστι, θὰ εἶνε αἱ καθορίζουσαι ἀναλογίαι τῶν μελῶν τῆς κλάσεως τοῦ μικτοῦ. Μία τοιαύτη θεωρία θέτει ἓνα πρόβλημα τὸ ὁποῖον ὁ Πλάτων θεωρεῖ ὡς σχεδὸν ἀνεπίδεκτον λύσεως. Τὰ εἶδη εἶνε πράγματα καθ' ἑαυτά· πῶς θὰ εἶνε λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἀποτελοῦν στοιχεῖα ἄλλου τινὸς συνθέτου; Ἡ θεωρία τῆς ἐνυπάρξεως τῶν εἰδῶν δυσκόλως συμβιβάζεται πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ ἀπολύτου χαρακτῆρος τῶν εἰδῶν. Ἐν δεδομένον εἶδος εἶνε παρὸν εἰς πλεῖστα καθ' ἕκαστον πράγματα. Τὸ τοιοῦτον θὰ ἐσήμαινε ἓν ἐκ τῶν δύο α) ὅτι τὸ εἶδος (ἢ ἰδέα) εἶνε κατατετιμημένον εἰς τόσα μέρη ὅσα εἶνε τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα, ὅποτε θὰ ἔχανε τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν πραγματικότητά του, β) ἢ, ὅτι τὸ εἶδος δὲν εἶνε διεσπασμένον ἀλλ' ὅτι ἀποδίδεται ἓν τῷ συνόλῳ του ὑπὸ ἑνὸς ἑκάστου

ἐκ τῶν πραγμάτων. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ τὸ πράξη μόνον ἐὰν ὑπάρχη τόσον καθ' ἑαυτὸ ὅσον καὶ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν τῇ ὑποθέσει ὅμως ταύτῃ θὰ ἦτο κεχωρισμένον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. (Φιλ. 15 Β, C). Εἰς οἴαν δὴποτε ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων ἢ ἐν-ἑαυτῷ ὑπαρξίς τοῦ εἴδους θὰ ἔχει καταστραφῆ.

Ὁ Πλάτων εἶνε λίαν διατεθειμένος νὰ κόψη τὸν γόρδιον δεσμὸν ἀρνούμενος ὅτι ὑπάρχει οἰαδὴποτε κοινωνία τῶν εἰδῶν μετὰ τῶν πραγμάτων· ὑπάρχουν δὲ καὶ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα ἀσπάζεται τὴν λύσιν ταύτην. Ἐν τῷ συνόλω ὅμως ἡ λύσις του εἶνε διάφορος· συνίσταται δὲ αὕτη εἰς τὸ ὅτι εὐρύνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄντος. Εἶναι σημαίνει εἶναι-ἐν-ἑαυτῷ σημαίνει ὅμως καὶ εἶναι εἰς σχέσεις. Τὰ εἶδη εὐρίσκονται ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπίσης κοινωνοῦν πρὸς ἄλλα πράγματα. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν παράγραφον ὁ Πλάτων δηλοῖ ὅτι τὸ ἐν καὶ τὰ πολλὰ εἶνε ἀχώριστα ἐν τῇ διανοίᾳ (Φιλ. 15 D)· καὶ πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀχώριστον ἐν τῇ διανοίᾳ θὰ ἔδει νὰ εἶνε ἀχώριστον καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι. Εἰς τὸ πλαίσιον τῆς παρουσίας πραγματείας δὲν περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος κατὰ πόσον ἢ ἐν-ἑαυτῷ-ὑπαρξίς καὶ σχέσις πρὸς ἄλλα εὐρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ. Θὰ θεωρήσωμεν ὡς δεδομένον ὅτι τὰ εἶδη ἐνυπάρχουν εἰς τὰ πράγματα, παραδεχόμενοι συγχρόνως ὅτι ὁ ὀρισμὸς τοῦ ὄντος ὡς ἐν-ἑαυτῷ-ὑπάρξεως εἶνε ἀτελής.

Ἡ ἔννοια τῆς θεωρίας τῆς ἐνυπάρξεως εἶνε ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνον ἓνας κόσμος. Τὸ νὰ ζητοῦμεν τὰ εἶδη δὲν σημαίνει ὅτι ἐγκαταλείπομεν τὰ πράγματα ἀλλὰ μάλλον ὅτι εὐρίσκομεν τὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς αὐτά. Ἀνακαλύπτομεν τὰ εἶδη ἐν τῷ τῶν πραγμάτων, εὐρίσκοντες δὲ αὐτὰ κατανοοῦμεν τί εἶνε τὰ πράγματα. Ἡ θεωρία, συνεπῶς, τῆς ἐνυπάρξεως εἶνε ἢ συνύπαρξις τῶν πραγμάτων μετὰ τῶν εἰδῶν, ἀκριβῶς ὅπως ἢ θεωρία τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν εἶνε ἢ τῆς συνυπάρξεως τῆς διανοίας μετὰ τῆς πραγματικότητος. Ἡ ἀνοδος κατὰ μῆκος τῆς τετμημένης γραμμῆς, ἀπὸ τοῦ κόσμου τῶν συμπερασμάτων εἰς τὸν κόσμον τῆς διαλεκτικῆς, εἶνε μία συνεχῆς διαδικασία κατὰ τὴν ὁποίαν ὅ,τι κατανοεῖται εἰς τὸ κατώτερον ἐπίπεδον περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἀνώτερον τοιοῦτον. Εἰς τὸ κατώτατον ἐπίπεδον ἔχομεν τὴν γυμνὴν ἀμεσότητα, ἓνα συρφετὸν εἰκόνων καὶ παραστάσεων διαδεχομένων

ἀλλήλας. Τὸ νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν «πίστιν» σημαίνει νὰ ὀλοκληρώσωμεν τὰ ἀκαθόριστα αὐτὰ δεδομένα εἰς πράγματα διαρκοῦντα. Τὸ νὰ ὑπωθῶμεν μέχρι τῆς ἐπιστήμης σημαίνει νὰ ὀργανώσωμεν τὰ πράγματα ὡς παραδείγματα καὶ ἐφαρμογὰς νόμων. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνωτάτη γνῶσις ἀποτελεῖ συνοπτικὴν καὶ ὀλοκληρωτικὴν θέαν ὅλων ὅσα προηγήθησαν, καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν κάθε μία χρονολογία εὐρίσκει τὴν θέσιν καὶ τὸ ὑπόδειγμά της. Εἰς τὰ ἐπίπεδα πάλιν τῆς γνώμης καὶ τῆς διανοίας, τὰ δεδομένα εἶνε γυμνὰ γεγονότα καὶ αἱ ὑποθέσεις εἶνε αὐθαίρετοι. Εἰς τὴν διαλεκτικὴν τὰ δεδομένα ἔχουν γίνει διαφανῆ εἰς τὴν διάνοησιν· ὁρῶνται ὡς ὅροι ἐνὸς σχεδίου σχέσεων καὶ αἱ ὑποθέσεις ἔχουν μετατραπῆ εἰς πορίσματα ἐκ σταθερῶν προτάσεων. Εἰς τὸ ἐπίπεδον δὲ τῶν καλουμένων ἐπιστημῶν («τῶν τεχνῶν καλουμένων», Πολιτ. 511 C), ὑπάρχει ὀλοκλήρωσις τῆς γνώσεως, ἀλλ' αὕτη δὲν εἶνε πλήρης. Αἱ ἐπιστῆμαι εἶνε διακεκριμέναι ἀπ' ἀλλήλων διότι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἔχει τὰ ἴδια αὐτῆς ἀξιώματα καὶ τὰς βασικὰς τῆς προϋποθέσεις. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς πραγματικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία εἶνε διαλεκτικὴ, φθάνομεν εἰς μίαν μόνην γνῶσιν (Σὺ μ π. 211 D) μὲ μίαν κυριαρχοῦσαν ἀρχήν, τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάλλους ἢ τοῦ Ἄγαθοῦ. Συνοψίζοντες λέγομεν ὅτι ἡ ἀνοδος κατὰ μῆκος τῆς τετμημένης γραμμῆς γίνεται πρὸς διαρκῶς μεγαλειτέραν ὀλοκλήρωσιν, πρὸς μεγαλειτέραν βεβαιότητα, πρὸς μεγαλειτέραν σαφήνειαν, πρὸς μεγαλειτέραν ἀλήθειαν καὶ πρὸς μεγαλειτέραν ἀξίαν, «τιμὴν».

Τὸ σπουδαῖον τοῦ πράγματος εἶνε ὅτι ἀναζητοῦντες τὰς ἰδέας φθάνομεν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων (Πολιτ. 530 B). Αἱ ἰδέαι εἶνε ἡ ἀληθῆς φύσις τῶν πραγμάτων. Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει ἓν εἶδος, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀχώριστον ἀπ' αὐτό· τὸ εἶδος τοῦτο τὸ ἔχει πάντοτε ἐφ' ὅσον χρόνον ὑφίσταται· ἀποτέλεσμα δὲ τούτου εἶνε ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀποκτᾷ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ εἴδους του· ταυτίζεται πρὸς τὸ εἶδος του (Φαίδων 103 E· ὁ Πλάτων περιγράφει ἐνταῦθα ἐκείνην τὴν σχέσιν μεταξὺ πράγματος καὶ ἰδέας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε βραδύτερον ἢ αἰτία ὥστε ὁ Ἀριστοτέλης νὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ πράγματος ὡς ἔχοντος οὐσίαν). Τὸ πρᾶγμα λοιπὸν ἔχει μίαν σταθερὰν φύσιν, ἡ ὁποία εἶνε αἰτία τῆς ὑπάρξεώς του, τῆς συμπεριφορᾶς του καὶ τοῦ

καθορισμένου αὐτοῦ χαρακτήρος. Ἡ ἐνέργεια πράγματός τινος δὲν εἶνε τυχαία, ἀλλὰ ἀπορρέει ἐκ τῆς φύσεώς του.

Τὴν ἐννοίαν ταύτην τῶν σταθερῶν φύσεων δυνάμεθα νὰ διευκρινίσωμεν ἀκόμη περισσότερο ὡς ἑξῆς. Οἷονδήποτε συγκεκριμένον πρᾶγμα ἔχει ὁρισμένας ἱκανότητας νὰ ἐνεργῇ ἐπὶ ἄλλων πραγμάτων καὶ νὰ ὑφίσταται ἐνέργειαν ἀπὸ μέρους αὐτῶν· τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι ἔχει σταθερῶς καὶ ὁμοιομόρφως προσαρμοσθῆ πρὸς τὸ σύμπαν. Ἐπὶ πλέον, εἴναι συνθετόν τι, ἔχει προσαρμοσθῆ κανονικῶς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν του περιβάλλον κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε τὰ μέρη του νὰ ἐνεργοῦν τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καὶ νὰ ὑφίστανται ὁμοίαν ἐνέργειαν, συμφώνως πρὸς καθωρισμένους κανόνας (Φαῖδρος 270—1). Κατὰ ταῦτα τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα φανερώνει ἓνα σχέδιον σχέσεων, ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν· αὐτὸ δὲ εἶνε ἡ οὐσία του. Τὸ δεδομένον συγκεκριμένον πρᾶγμα εἶνε τὸ σχέδιον ὡς φανερώνεται εἰς τὴν ῥοήν· τὸ εἶδος εἶνε τὸ διαρκές καὶ ἀφθαρτον σχέδιον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πράγματος. Δὲν ὑπάρχει κανενὸς εἴδους ὑπόστρωμα ἢ ὕλη εἰς τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα. Τὸ σχέδιον ἀντικαθιστᾷ τὸν παράγοντα τῆς διαρκείας ἐν τῇ ἀλλοιώσει, τὸν ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι παρέχει τὸ ὑπόστρωμα. Τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα εἶνε ἀλλοιώσις συμφώνως πρὸς ὁρισμένον τινὰ κανόνα καὶ τίποτε περισσότερο.

Κατὰ συνέπειαν ὅταν πραγματευόμεθα περὶ τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς κόσμου εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ πράττωμεν λαμβάνοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας τὴν οὐσίαν του. Ἐὰν θέλω νὰ τεμαχίσω κἄτι τι εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνεργήσω συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τμητέου ἀντικειμένου, τὴν φύσιν τῆς διαδικασίας τοῦ τέμνειν, τὴν φύσιν τοῦ χρησιμοποιουμένου πρὸς τοῦτο ἐργαλείου (Κρατ. 387 Α). Ἐπειδὴ δὲ τὰ πράγματα ἔχουν φύσεις, ὑπάρχει ὀρθὸς καὶ ἐσφαλμένος τρόπος τοῦ μεταχειρίζεσθαι αὐτά· ὁ ὀρθὸς τρόπος εἶνε «τέχνη», ἡ ὁποία εἶνε ἡ γνῶσις τοῦ σχεδίου τοῦ πράγματος καὶ τῶν σχέσεών του.

Τὸ νὰ κατανοήσωμεν ἓνα πρᾶγμα σημαίνει νὰ κατανοήσωμεν τὸ εἶδος του. Ὁ κοινὸς νοῦς, αἱ οὔτω λεγόμενα ἐπιστῆμαι καὶ οἱ ἀτομισταί, ἐξηγοῦν ἓνα συγκεκριμένον συμβεβηκὸς δι' ἑνὸς ἄλλου. Πραγματεύονται περὶ τοῦ κόσμου ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν γυμνῶν συμβεβηκῶτων («πραγμάτων»). Ἡ πρόρρησις τοῦ μέλλοντος βασίζεται ἐπὶ τῆς

συνήθους ἀλληλουχίας εἰς τὸ παρελθόν, καὶ προβαίνει ἀπὸ εἰδικῆς περιπτώσεως εἰς εἰδικὴν περίπτωσιν. Ἐὰν ἐρωτήσωμεν διατὶ καὶ τι εἶνε θερμόν, ὁ ἀτομιστής θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ: διότι εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ πυρός· ἐὰν ἐρωτήσωμεν διατὶ ὁ τάδε ἄνθρωπος εἶνε ἀσθενής, ὁ ἀτομιστής θὰ ἀπαντήσῃ: διότι ἔχει ὀλίγον πυρετὸν (Φαίδων 105 B, C). Ἐξηγεῖ, δηλαδή, τὴν ἀλλοίωσιν ἢ ὁποῖα συμβαίνει εἰς πρᾶγμα τι διὰ τῆς ἐπαφῆς αὐτοῦ πρὸς ἕτερον. Ὁ Πλάτων εἰρωνικῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν τύπον τοῦτον τῆς ἐξηγήσεως ὡς κομψὸν καὶ δυνατόν. Ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ δύο πραγμάτων δὲν ἐξηγεῖ τίποτε· ἀπλῶς διαπιστώνει ἓνα γυμνὸν συμβεβηκὸς χωρὶς νὰ δώσῃ κανένα λόγον. Ὁ ἐμπειριστής θὰ εἴπῃ ἐπὶ παραδείγματι ὅτι ὁ Σιμμίας εἶνε μεγαλείτερος τοῦ Σωκράτους κατὰ ἓνα κεφάλι. Τὸ κεφάλι ὅμως εἶνε μικρὸ καὶ «εἶνε τερατῶδες νὰ λέγωμεν ὅτι κάποιος εἶνε μέγας διὰ μικροῦ τινος πράγματος» (Φαίδων 101 B).

Ὁ τύπος τῆς ἐξηγήσεως τὸν ὁποῖον δίδει ὁ Πλάτων περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῆς πείρας (τὸν ὁποῖον περιγράφει ὡς ἀσφαλῆ καὶ ἀνόητον) εἶνε ἐντελῶς διάφορος. Συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὰ φαινόμενα τῆς πείρας εἰς τὸ σχέδιον τῶν εἰδῶν. Τὸ σῶμα εἶνε ἀσθενὲς ὅταν μεταλαμβάνει τῆς ἀσθενείας. Ὁ δὲ Σιμμίας δὲν εἶνε μεγαλείτερος τοῦ Σωκράτους ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἶνε Σιμμίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ λόγου τοῦ μεγέθους (ἀναστήματος) τὸ ὁποῖον συμβαίνει νὰ ἔχῃ· οὔτε εἶνε μεγαλείτερος τοῦ Σωκράτους ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης εἶνε Σωκράτης ἀλλὰ διότι ὁ Σωκράτης ἔχει σμικρότητα ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθός του» (Φαίδων 102 B). Αἱ ἰδιότητες τῶν πραγμάτων ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν φύσεών των· αἱ σχέσεις τῶν πραγμάτων ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν εἰδῶν· ἢ συμπεριφορὰ τῶν πραγμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν. Μὲ μίαν λέξιν, οἰαδήποτε ἔγκυρος περιγραφὴ τῶν πραγμάτων συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσωμεν μίαν ἀντιστοιχίαν μεταξὺ τοῦ κόσμου τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ κόσμου τῶν παραδειγμάτων.

Ἐπὶ ἐκάστου συγκεκριμένου πράγματος διακρίνομεν ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται καὶ τὴν πραγματικότητά του. Ἡ ἐμφάνισίς του εἶνε ἢ εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπίπτουσα ἀποιψίς του—ἢ ἐμπειρικὴ αὐτοῦ ἰδιότης καὶ ἢ ὑπαρξίς του—ἢ πραγματικότης του εἶνε ἢ οὐσιαστικὴ αὐτοῦ φύσις. Ἡ ἐμφάνισίς του προέρχεται ἐκ τῆς οὐσιαστικῆς αὐτοῦ φύσεως τῆς

ὁποίας εἶνε μία ἐκδήλωσις. Κατὰ ταῦτα δὲν πρόκειται καθόλου νὰ θέσωμεν ἐκποδῶν τὰ δεδομένα τῆς πείρας, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ θεωρήσωμεν ταῦτα ὡς ἐπιφανείας, οὕτως εἰπεῖν, μιᾶς στερεᾶς πραγματικότητος τῆς ὁποίας ἡ τρίτη διάστασις παρέχεται ὑπὸ τοῦ κόσμου τῶν εἰδῶν. Ἡ σχέσις τοῦ εἶδους πρὸς τὸ πρᾶγμα εἶνε ἡ σχέσις τοῦ ἑνὸς πρὸς τὰ πολλὰ καὶ τῶν πολλῶν πρὸς τὸ ἓν. Ἐν δεδομένον εἶδος ἐπαναλαμβανόμενον ἐπαναλαμβάνεται εἰς πολλὰ πράγματα· ὁμοίως πολλὰ εἶδη μαζὶ ἐμφανίζονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Τὸ ἀγαπημένον παράδειγμα τοῦ Πλάτωνος εἶνε τὰ γράμματα καὶ αἱ συλλαβαί. Ὅτι εἶνε τὰ γράμματα εἰς τὰς συλλαβὰς ἢ τὰς λέξεις τὸ ἴδιο εἶνε τὰ εἶδη ὡς πρὸς τὰ πράγματα. Ἐπὶ πλέον, τὰ αὐτὰ γράμματα ἐπαναλαμβάνονται εἰς πολλὰς διαφόρους λέξεις. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀναλογία χρησιμεύει ὡς ἐπεξηγηματικὸν παράδειγμα τόσον τῆς σχέσεως ἑν-πολλὰ ὅσον καὶ τῆς σχέσεως πολλὰ-ἓν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν βλέποπεν ὅτι τὸ αὐτὸ γράμμα ἐπαναλαμβάνεται εἰς πολλὰς λέξεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις δύναται νὰ ἀναλυθῆ εἰς πολλὰ γράμματα (Πολιτικός 278 B, 285 D).

* * *

Ἦδη θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἀποψιν τῶν εἰδῶν ὡς ὑπερβαινόντων τὴν ἐνσωμάτωσιν αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης. Ἡ ἐνύπαρξις τῶν εἰδῶν προέρχεται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ὄντος ὡς δυνάμεως· ἡ δὲ ὑπέρβασις αὐτῶν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ὄντος ὡς «ἑν-ἑαυτότητος». Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶνε ἡ ἀποψις ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὰ εἶδη εἶνε ὑποδείγματα πρὸς ἀπομίμησιν, ἢ ὡς γνώμονες διὰ τῶν ὁποίων ἐκτιμῶνται τὰ δεδομένα ἀντικείμενα. Κανεὶς δεδομένος ἄνθρωπος δὲν εἶνε πράγματι ἄνθρωπος, καμμία συγκεκριμένη ἰσότης δὲν εἶνε ἀληθῆς ἰσότης, καμμία λευκὴ ἔκτασις δὲν εἶνε ἀκριβῶς ἄσπρη, κανὲν στρογγύλον σχῆμα δὲν εἶνε ἐντελῶς στρογγύλον. Κανὲν συγκεκριμένον ἀντικείμενον δὲν ἐνσωματώνει πλήρως τὴν φύσιν του. Ὅλα αὐτὰ ὅμως θέτουν τὸ ζήτημα ἀρνητικῶς καὶ ἀποτελοῦν μονόπλευρον περιγραφὴν. Τὰ συγκεκριμένα πράγματα προσπαθοῦν νὰ φθάσουν τὸ εἶδος των. Αἱ ἐκφράσεις ποὺ μεταχειρίζεται ὁ Πλάτων εἶνε «βούλεται, ὀρέγεται, προθυμεῖται», ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ἢ νὰ εἶνε (Φαίδων 74—5). Τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν φύσιν του· εἶνε κίνησις μὲ κατεύθυνσιν·

εἶνε τὸ γίνεσθαι τοῦ εἴδους. Εἶνε ὅμως ἀνυπόφρευκτον νὰ μὴ ἐπιτύχη τοῦ σκοποῦ του. Κατὰ ταῦτα τὸ δεδομένον πρᾶγμα ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ δύο κινήσεις: μίαν πρὸς ἓνα τέρμα καὶ μίαν ἄλλην πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Ἔχομεν λοιπὸν προσπάθειαν καὶ ἀποτυχίαν. Ἡ προσπάθεια τοῦ Φαίδωνος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Ἔρωτα τοῦ Συμποσίου.

Ὁ δεδομένος λοιπὸν κόσμος μας δὲν μᾶς ἐμφανίζει τὸ ὄν, ἀλλὰ τὸ γίνεσθαι τοῦ ὄντος. Ὁ ἀστόχαστος νοῦς ὑπολαμβάνει ὅτι ὁ συγκεκριμένος κόσμος ἀποτελεῖται ἀπὸ τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, θεωρεῖ ὅτι τὸ νὰ κυτιάξῃ γύρω του σημαίνει νὰ λάβῃ γνῶσιν τῶν πραγμάτων, τῶν συμβαινόντων, τῶν ὄντων. Αἱ ὑποθέσεις αὗται εἶνε ἀφελεῖς καὶ ἀκριτοί. Ἡ κατηγορία τοῦ ὄντος δὲν ἔχει αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν ἐπὶ κανενὸς πράγματος τοῦ κόσμου τῆς πείρας. Δὲν ὑπάρχει τίποτε, ὑπάρχει μόνον τὸ γίνεσθαι τοῦ ὄντος (γένεσις εἰς οὐσίαν). Ὁ κόσμος τῆς πείρας δεικνύει τὴν γένεσιν αὐτὴν εἶνε ἢ μετάβασις ἀπὸ τῆς ἀτελείας εἰς τὴν τελειότητα, ἢ ὁποῖα τελευταία ἀποτελεῖ ὄριον ποῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ φθασθῇ. Διὰ νὰ ἀκριβολογήσωμεν, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε δυνατόν, θὰ εἴπωμεν ὅτι, εἰς τὴν πείραν δὲν ὑπάρχει οὔτε κινούμενον πρᾶγμα οὔτε τέρμα πρὸς τὸ ὁποῖον κινεῖται, ἀλλὰ ὑπάρχει μόνον κίνησις μὲ ὄρισμένην κατεύθυνσιν.

Θὰ μᾶς ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν Πλάτωνα ὡς «ἀντι-ἀμεσοτιστὴν» (ἐναντίον τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως). Ἡ συνήθης τάσις ὅμως εἶνε ὑπὲρ τοῦ ἐμπειρισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει τὴν γνῶσιν ὡς ἀμεσον παράστασιν. Κατὰ τὸν Πλάτωνα γνῶσις δὲν εἶνε νὰ εἶνε τι δεδομένον μὲ οἶονδῆποτε εἶδος· τὸ πραγματικὸν γινώσκειται μόνον διὰ τῆς ὑποβολῆς ἢ τῆς νοήσεως. Τὸ πραγματικὸν εἶνε πέραν τοῦ δεδομένου καὶ γινώσκειται μόνον ὡς ἢ κατεύθυνσις, τὴν ὁποῖαν μᾶς δεικνύει τὸ δεδομένον. Γνῶσις δὲν εἶνε ἢ σχέσις τῆς διανοίας πρὸς κᾄτι τι «ἐμπροσθεν» αὐτῆς εὕρισκόμενον· ἢ γνῶσις δὲν ἀναλύεται εἰς μίαν σκεπτομένην διάνοιαν καὶ εἰς τὸ περιεχόμενόν της. Τὸ γινωσκόμενον δὲν εἶνε περιεχόμενόν τι· εἶνε σκοπούμενον. Εἶνε ἀληθὲς βεβαίως ὅτι ὁ Πλάτων λέγει ὅτι εἰς μίαν ἄλλην ζωὴν—προγενεστέραν καὶ μεταγενεστέραν τῆς παρούσης—ἢ διάνοια εἶνε δυνατόν νὰ συλλάβῃ τὰ εἶδη εἰς μίαν ἀμεσον παράστασιν. Εἴτε θεωρήσωμεν ὅτι ὁ Πλά-

των ἐννοεῖ τὴν θεωρίαν του αὐτὴν κατὰ γράμμα εἴτε ὡς ἀλληγορίαν, παραμένει πάντοτε τὸ γεγονός ὅτι ἡ γνῶσις, ὅπως ἐπιτυγχάνομεν αὐτὴν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, ἀποτελεῖ μίαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν κάτι τι, τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε πάντοτε ἐπέκεινα ἡμῶν. Τὸ γεγονός πού ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις εἶνε δεδομένον, δὲν γινώσκεται ὅμως· τὸ εἶδος γινώσκεται, ἀλλὰ δὲν εἶνε δεδομένον τι. Εἶνε ἀνάγκη νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐπέκεινα εἶνε πραγματικὸς παράγων εἰς τὴν γνῶσιν. Τὸ αἰσθητὸν δεδομένον ὑποδεικνύει κάτι τι πέραν αὐτοῦ· ἡ ὑποβλητικότης τοῦ αἰσθητοῦ δεδομένου δὲν εἶνε ζήτημα ψυχολογικοῦ συνειρμοῦ, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀντικειμενικὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ δεδομένου καὶ τοῦ εἶδους, τὸ ὁποῖον ἀποσκοπεῖ· ἡ γνῶσις εἶνε αὐτοῦπέροβασις. Ἡ ἀποψις ὅτι τὰ εἶδη οὐδέποτε πραγματοποιοῦνται πλήρως καὶ δεόντως φέρει πρὸς τὴν θεωρίαν ὅτι ἐν τῇ γνῶσει τὰ νοήματα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναχθοῦν εἰς σημείωσιν τῶν δεδομένων τῶν αἰσθήσεων· εἰς τὸ νόημα ὑπάρχει κάτι τι, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναλυθῇ εἰς χαρακτηριστικὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων· τὸ κάλλος εἶνε ἓνα χαρακτηριστικὸν ὡς τοιοῦτον, ἀνεξαρτήτως καὶ πέραν οἵασδήποτε θεαθείσης ὠραιότητος· τὸ νόημά του εἶνε νόημα ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν. Καὶ ἡ γνῶσις ἐπίσης εἶνε κατὰ ταῦτα μία κίνησις καὶ μία γένεσις. Εἶνε προσπάθεια· τουτέστι μία ἀναζήτησις—ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις (Φαίδων 78 D). Ἡ γνῶσις δὲν εἶνε παράστασις, ἀλλὰ διανόησις.

Τὰ εἶδη ποτὲ δὲν πραγματοποιοῦνται ἐν τῇ ὁρῇ (Πολιτ. 472 D)· δὲν εἶνε ὑπάρξεις. Νὰ πρέπει ἄραγε νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀποτελοῦν δυνατότητας πρὸς πραγματοποίησιν; Λόγω τῆς φύσεως τοῦ Δεχομένου ὡς ἀκαθορίστου τὸ συγκεκριμένον ἀντικείμενον εἶνε κατὰ βάσιν ἀνίκανον νὰ πραγματοποιήσῃ πλήρως καὶ καταλλήλως τὰ εἶδη. Τὰ εἶδη εἶνε, οὕτως εἶπεῖν, ἀδυνατότητες.

* * *

Τὸ ἀμέσως ἐπόμενον θέμα μας θὰ εἶνε ἡ λειτουργία τῆς ἰδέας (εἶδους) ἐν τῇ διανοίᾳ. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δείξωμεν τὸν παραλληλισμὸν πού ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ θέματος τούτου καὶ τῆς λειτουργίας τῶν εἰδῶν εἰς τὰ πράγματα.

Τὰ εἶδη ἐνυπάρχουν τόσον εἰς τὰ πράγματα ὅσον καὶ εἰς τὴν διά-

νοϊαν: τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι εἶνε τόσον οὐσίαι ὅσον καὶ ἔμφυτοι ἰδέαι. Οὐχ ἦττον, τὰ εἶδη εἶνε ἀνεξάρτητα τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὰ πράγματα· ὁμοίως, τὰ εἶδη δὲν συνιστῶνται διὰ τῆς γνωστικῆς ἐνεργείας. Ὁ ὄντολογικὸς κόσμος καὶ ὁ κόσμος τῆς ὑπάρξεως ἀντικατοπτρίζουν ἀλλήλους. Οἷαν σχέσιν ἔχουν τὰ εἶδη πρὸς τὰ πράγματα, τὴν αὐτὴν σχέσιν ἔχουν αἱ ἔννοιαι πρὸς τὰς εἰκόνας τῆς αἰσθήσεως.

Τὰ δεδομένα τῆς αἰσθήσεως στεροῦνται ἀκριβείας. Αἱ εἰκόνες τῶν αἰσθήσεων τρεμουλιάζουν καὶ κυμαίνονται ἐνῶ αἱ σημασίαι πρέπει νὰ εἶνε σταθεραί. Ἐὰν διαρκοῦντος ἑνὸς συλλογισμοῦ κατὰ τὸν ὁποῖον προχωρῶ ἀπὸ τῶν προτάσεων εἰς τὰ συμπεράσματα, ἤθελε μεταβληθῆ ἡ ἔννοια πού εἶχα, τότε δὲν θὰ ἔχω ἀποδείξει ἐκεῖνο πού ἐξεκίνησα νὰ ἀποδείξω. Ἡ διανόησις ἀπαιτεῖ ταυτότητα τῆς σημασίας διὰ μέσου τοῦ χρόνου. Ἡ ὑπὸ τῆς πείρας ὅμως παρεχομένη σημασία δὲν εἶνε ποτὲ ἡ αὐτὴ ἀλλὰ μεταβάλλεται μεταβαλλομένων τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ψυχολογικῶν καταστάσεων. Τοῦναντίον ἡ διανόησις εἶνε μία ἀμοιβαία ἀναφορὰ μεταξὺ καταστάσεων διατελουσῶν ὑπὸ διαφόρους συνθήκας. Κατὰ ταῦτα αἱ ἔννοιαι δὲν εἶνε εἰκόνες οὔτε καὶ σημασίαι εἰλημμένοι ἐκ τῆς πείρας.

Αἱ εἰκόνες τῆς αἰσθήσεως ἀνήκουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα, καὶ ὅμως ἡ γνῶσις εἶνε γενική: καὶ οὕτω αἱ ἔννοιαι εἶνε κοιναὶ εἰς διαφόρους διανοίας. Διὰ μέσου τῶν ἐννοιῶν ἐπιτυγχάνομεν ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς διάφορα ἀντικείμενα, ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς διαφόρους ἐποχὰς τῆς αὐτῆς διανοίας. Αἱ ἔννοιαι ἀποτελοῦν ἀρχὰς ταυτότητος ἐν τῇ γνώσει (Κρατ. 385-6, Σοφιστῆς 249 C). Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ ἐννοιῶν καὶ ἐντυπώσεων (τῶν αἰσθήσεων) εἶνε ἀντίθεσις μεταξὺ ἀκριβείας καὶ ἀκαθοριστίας, μεταξὺ σταθερότητος καὶ τρεμουλιάσματος, μεταξὺ ἀνήκοντος γενικῶς εἰς πολλοὺς καὶ ἀνήκοντος εἰδικῶς εἰς ἕνα, μεταξὺ ταυτότητος καὶ ποικιλίας.

Ἐπίσης, τὰ ἐκ τῆς πείρας χαρακτηριστικὰ εἶνε σχετικά: οὕτω τὸ μέγα εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ μικρὸν καὶ ἀντιστρόφως (Πολιτικὸς 283 D, ἐπ.). Ἐνῶ αἱ ἔννοιαι ὀρίζουν ἀπόλυτα μέτρα, π. χ. ἀναστήματος, μεγέθους καὶ μικρότητος. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι αἱ ἔννοιαι δὲν εἶνε κατασκευασμένοι ἀπὸ τὰ ὑλικά τῶν αἰσθήσεων. Αἱ ἔννοιαι προλαμβάνουν τὴν πείραν καὶ ἡ πείρα προϋποθέτει τὰς ἐννοίας. Εἰς τὴν

πειραν γνωρίζω ὅτι ἡ δεδομένη συγκεκριμένη ἰσότης δὲν εἶνε ἀκριβῆς ἰσότης. Ἡ διάνοια δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ἐὰν δὲν εἶχεν ἤδη προηγουμένως μίαν ἔννοιαν τῆς ἀφηρημένης ἰσότητος. «Εἶνε ἄρα ἀνάγκη νὰ εἴχομεν ἤδη γνῶσιν τῆς ἰσότητος πρὸ τοῦ χρόνου ὅτε ἰδόντες διὰ πρώτην φορὰν ἴσα πράγματα ἐσκέφθημεν :,, ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμοῦν νὰ εἶνε ὅμοια πρὸς τὸ ἴσον εἶνε ὅμως ὑποδιέστερα “ . . . Πρὶν ἄρα νὰ ἀρχίσωμεν νὰ βλέπωμεν ἢ νὰ ἀκούωμεν ἢ νὰ χρησιμοποιῶμεν τὰς ἄλλας αἰσθήσεις μας, εἶνε ἀνάγκη κάπου νὰ ἀπεκτήσαμεν γνῶσιν τῆς ἀπολύτου ἢ ἀφηρημένης ἰσότητος, ἐὰν πρόκειται νὰ συγκρίνωμεν πρὸς αὐτὴν τὰ ἴσα τὰ ὅποια ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσεων μας καὶ νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὅλα τὰ τοιαῦτα πράγματα ὀρέγονται νὰ ὁμοιάσουν πρὸς τὴν ἀφηρημένην ἰσότητα ἀλλ’ ὑπολείπονται αὐτῆς» (Φαίδων 75 Β). Αἱ ἔννοιαι εἶνε γνώμονες διὰ τὰς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις, οἱ ὅποιοι καθιστοῦν τὴν διάνοιαν ἱκανὴν νὰ ἐξακριβώσῃ ἐὰν ἡ δεδομένη ἰσότης εἶνε ἀκριβῆς. Τὰ μέτρα διὰ τὴν πείραν δὲν προέρχονται ἐκ τῆς πείρας· εἶνε ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον δεδομένα ἐκ τῶν προτέρων (a priori).

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ Πλάτων κάμνει διάκρισιν μεταξὺ ἐννοιῶν καὶ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεων, τόσον ἐσωτερικῶς καὶ οὐσιαστικῶς ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς προελεύσεώς των. Πῶς, λοιπόν, κατ’ ἀρχὴν ἔχομεν ἐννοίας ; Ἡ ἀρχὴ μας ὅτι αἱ ἔννοιαι δὲν γεννῶνται διὰ τῆς πείρας εἶνε ἀληθῆς, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀκριβῆς : αἱ ἔννοιαι δὲν γεννῶνται καθόλου, οὔτε ἐκ τῆς πείρας οὔτε ἐκ τῆς σκέψεως : δὲν ἔχουν ἱστορίαν, δὲν εἶνε συμβεβηκότα. Δυνάμεθα νὰ γενικεύσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς πείρας εἰς τρόπον ὥστε νὰ σημαίνῃ ἀνακάλυψιν, ἐκμάθησιν, πᾶσαν ἀπαιτουμένην γνῶσιν. Τοιαύτη γνῶσις εἶνε χρονικόν τι συμβεβηκός, τὸ ὅποιον γεννᾶται καὶ παρέρχεται. Μία διαδικασία ὅμως ἐκμαθήσεως προϋποθέτει τὴν γνῶσιν ὠρισμένων κριτηρίων καὶ κανόνων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται καὶ ἐξελέγχεται ἡ γνωστικὴ ἐνέργεια. Ἡ γνῶσις ὡς ἀπόκτησις προϋποθέτει γνῶσιν ἢ ὅποια νὰ μὴ εἶνε ἀπόκτησις· ὑπάρχει ἢ γνῶσις ὡς ἀνακάλυψις καὶ ἢ γνῶσις ὡς κεκτημένον τι. Τὸ τοιοῦτον καθίσταται ἰδιαιτέρω καταφανές εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κατηγοριῶν τὰς ὁποίας ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ «μέγιστα γένη». Πᾶν ὅ,τι κατανοοῦμεν τὸ ἐν-

νοοῦμεν ὡς ἓν καὶ πολλά, ὡς ὄν μετὰ μὴ ὄντος, ὡς ταυτὸν κτλ. Αἱ κατηγορίαι αὗται εἶνε διευθύνουσαι ἀρχαὶ εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν πρὸς κατανόησιν· ἀποτελοῦν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς διανοήσεως καὶ δὲν τὰς ἀποκτᾶ κανεῖς διὰ τῆς διανοήσεως. Ὅ,τι ἀληθεύει διὰ τὰς κατηγορίας ἀληθεύει καὶ διὰ τὰ εἶδη ποὺ ἔχουν πλεον περιωρισμένην γενικότητα δηλαδή διὰ τὰς ἰδέας. Πᾶσα γνῶσις δὲν εἶνε παρὰ μία διαδικασία ἐρμηνείας. Τὸ νὰ κατανοήσωμεν ἓνα συγκεκριμένον ἀντικείμενον σημαίνει νὰ τὸ ἐρμηνεύσωμεν ὡς τοιοῦτον καὶ τοιοῦτον, νὰ τὸ ἀναφέρωμεν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐννοιαν, νὰ τὸ ἐρμηνεύσωμεν μέσον τοῦ πλαισίου τοῦ συστήματός μας ἐννοιῶν. Ἐκμανθάνω μίαν νέαν γλῶσσαν μεταφράζων τὰς ξένας λέξεις εἰς λέξεις τῆς μητρικῆς μου γλώσσης. Ἀποκτῶ γνῶσιν τοῦ πέριξ μου κόσμου μὲ τὸ νὰ προσαρμόσω τὰς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις πρὸς μίαν ἐννοιολογικὴν γλῶσσαν. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ μία ἀπόλυτος ἐναρξίς τῆς γνώσεως· τὸ νὰ ἐννοῶ τι σημαίνει νὰ «ἐννοῶ ὡς τι» καὶ κατὰ συνέπειαν εἶνε ἀνάγκη νὰ προὑπάρχῃ τὸ σύμπλεγμα ἐκεῖνο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐννοῶ τὰ δεδομένα μου. Τὸ γνωστὸν παράδοξον τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πλάτων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκμάθησιν σχετίζεται ἀκριβῶς μὲ τὸ προκείμενον ζήτημα. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶπω πραγματικῶς ὅτι μανθάνω κάτι τι ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Διότι διὰ νὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐρευνήσω διὰ κάτι τι, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχω γνῶσιν αὐτοῦ. Ἐὰν ὅμως οὕτω ἔχει τὸ πρᾶγμα τότε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσω. Ὁ Πλάτων θέλει νὰ εἶπῃ ὅτι ἀφοῦ ἡ γνῶσις εἶνε ἐρμηνεία δὲν γεννᾶται πράγματι γνῶσις. Ἡ γνῶσις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν συσχέτισιν μεταξὺ τῶν δεδομένων τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ συστήματος των ἐννοιολογικῶν συντεταγμένων.

Αἱ ἐννοιαὶ δεικνύουν τὸ πραγματικόν· δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀφηρημένα ἐννοιαὶ· δὲν εἶνε ἐφεύρεσις τῆς διανοίας. Τὸ σχέδιον τῶν ἐννοιῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸν σχέδιον. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι τὸ ἐννοιολογικὸν σχέδιον δὲν εἶνε αὐθαίρετον· δὲν εἶνε ἓν ἐκ πολλῶν δυνατῶν σχεδίων τὸ ὁποῖον ἐξέλεξεν αὐθαίρετως ἡ διάνοια. Δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓν μόνον ἔγκυρον σχέδιον ἐννοιῶν· εἶνε δὲ τοῦτο ἓνας ἀμετάβλητος καθορισμὸς τῆς διανοίας· κατὰ ταῦτα εἶνε ἔμφυτος.

Ὅταν ὁ Πλάτων ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς φιλοσοφικῆς σκηνῆς οἱ Σοφισταὶ εἶχον ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη χρόνου ἀρχίσει τὰς ἐπιθέσεις των κατὰ τῶν παραδεδεγμένων ἀξιῶν καὶ πεποιθήσεων μὲ τὸ ὄπλον τῆς σχετικότητος. Ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ὄντος - δι' - ἑαυτὸ εἶνε ἀπάντησις εἰς τοὺς Σοφιστάς. Διότι τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸν χῶρον ἢ τὸν χρόνον ἢ πρὸς τὸν ἀντιλαμβανόμενον. Κατὰ ταῦτα τὰ μέτρα καὶ ἡ ἀλήθεια εἶνε αἰώνιοι, γενικαὶ καὶ ἀπόλυτοι. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Πλάτωνος δὲν ἔχει ἀπλῶς σχέσιν πρὸς τὴν ἀθηναϊκὴν σκηνὴν τῆς ἐποχῆς του· ἔχει μεταφυσικὸν περιεχόμενον ὑπερτάτης γενικότητος καὶ σπουδαιότητος. Τὸ πραγματικόν, τὸ ἀληθές εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὰς συνοδευούσας αὐτὸ συνθήκας. «Τόδε» ὡς καὶ τὸ ὁποῖον δεικνύομεν, ἢ τὸ ὁποῖον σκεπτόμεθα εἶνε ἀντικείμενον ἐν ἀπομονώσει· ἄλλως δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε «τί». Τὸ νὰ εἶνε τι σημαίνει νὰ εἶνε τοιοῦτον, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ οἷονδήποτε ἄλλο. Εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ὄντος - δι' - ἑαυτό, ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τῆς οὐσίας, ὅχι βέβαια κατ' ὄνομα ἀλλὰ κατὰ τὸ πρᾶγμα. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ὁ Πλάτων εἰδικεύει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ εἰσάγων τὴν ἰδέαν τῆς δυνάμεως, τουτέστι τῆς κοινωνίας τῶν εἰδῶν. Οὐχ ἦττον ἐπιμένει ἐπὶ τοῦ σημείου ὅτι, εἰς ὅλας τὰς ἀμοιβαίας των σχέσεις καὶ τὰς ἀμοιβαίας των ἐπαγωγάς, τὰ εἶδη πρέπει νὰ εἶνε πράγματα καθ' ἑαυτά. Ἐάν, τονίζοντες τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν εἰδῶν, παύσωμεν νὰ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν μας τὸ ἐν-ἑαυτοῖς - εἶναι αὐτῶν, θὰ ἀποκτήσωμεν κόσμον χωρὶς διαρθρώσεις καὶ ἔστερημένον ὄντος. Εἰς μίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν ὅλαι αἱ ὀντότητες μεταβάλλονται ἢ μία εἰς τὴν ἄλλην, ἢ γνῶσις θὰ ἦτο ἀδύνατος· εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρξουν στάσεις εἰς τὴν διαλεκτικὴν κίνησιν, ἀπὸ τὰς ὁποίας νὰ δύναται νὰ πιασθῇ ἡ διανόησις. Ἡ διαλεκτικὴ κίνησις ἀντανακλᾷ τὴν κοινωνίαν τῶν εἰδῶν· ἡ στάσις τῆς κινήσεως ἀποδίδει τὴν οὐσιαστικότητα τῶν ἰδεῶν, τὸ γεγονὸς ὅτι εἶνε πλήρεις καθ' ἑαυτάς. Μὲ μίαν λέξιν ἢ ἰδιότητος τοῦ ἐν-ἑαυτῷ - εἶναι εἶνε ἀπαραίτητος τόσον διὰ τὴν σύστασιν τῆς πραγματικότητος ὅσον καὶ διὰ τὴν γνῶσιν αὐτῆς.